

MAGISTERUPPSATS (61-80 P) I FÖRETAGSEKONOMI
VID INSTITUTIONEN FÖR DATA OCH AFFÄRSVETENSKAP
2007:MF24

Section 404
– har revisorns granskning och oberoende
påverkats?

Författare: Sara Göthe och Marina Vrcic

Vårterminen 2007

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR DATA- OCH AFFÄRSVETENSKAP

Förord

Nu när vår uppsats är färdig vill vi passa på och tacka de personer som bistått oss under den här tiden.

Vi vill först och främst tacka våra intervjupersoner för att de ställde upp och bidrog med värdefull kunskap och erfarenhet inom området. Det hade inte varit möjligt att genomföra uppsatsen utan deras medverkan.

Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Per Forsberg för all den hjälp vi fått under studiens gång.

Borås, 2007-05-20

Sara Göthe

Marina Vrcic

**Examensarbete i företagsekonomi, Högskolan i Borås,
Externredovisning, D-nivå, VT-07**

Svensk titel: Section 404 – har revisorns granskning och oberoende påverkats?

Engelsk titel: Section 404 – has the auditors' review and independence been affected?

Författare: Sara Göthe och Marina Vrcic

Färdigställd (år): 2007

Handledare: Per Forsberg

Abstract

The Sarbanes-Oxley Act (SOX) was adopted in the USA as a response to the accounting scandals that were discovered during the beginning of the 21st century. The law is also valid extraterritorially and thus made several Swedish companies obliged to follow this legislation, which also affected the Swedish auditors. SOX's primary purpose is to make sure that the CEO and the management accepts more responsibility for the company's financial reporting and makes sure that they maintain a functional internal control. *Section 404* handles the internal control that gives management these responsibilities.

This paper's purpose is to describe and to gain an enhanced understanding of how a Swedish auditor's review of the internal control has been affected through the introduction of *Section 404*. The purpose is also to find out if the auditor's independence according to *Section 201* has been affected, and if it has, in which sense it has been affected. We have chosen to apply a qualitative method with an actor's perspective. To gain an enhanced understanding of the subject we interviewed auditors who had a significant knowledge and who take an active part in the work in this area.

The paper has brought new facts to light. Today auditors must review the internal control on a more detailed level than before in order to be able to see which controls are significant for the companies' internal control. Our study's auditors reckon that SOX contributes to enhance the quality of the audit since companies today have more control and documentation. This gives the auditor a better overview of the company's business and therefore a better basis for a more effective and more thorough audit.

The *Section 201* forbids auditors to perform non-auditing services for their existing audit clients. Today companies seldom have anybody else but the auditor to ask for advice about SOX, but the auditor may never be part of their clients' internal control. The auditor must be careful with maintaining his role as a sceptical and objective reviewer so that his independence isn't questioned by the investors.

This paper draws the conclusion that the auditor's independence is not only affected as a result of SOX, but also by increasing demands from the market. The investors have become more critical and demand more from the auditors to be able to trust the companies' financial information. If the auditors review is to be considered legitimate the investors must see the auditor as independent. If the auditor isn't seen as independent by the investors, the audit loses its value.

Keywords: Sarbanes-Oxley Act, Section 404, Section 201, independence

Sammanfattning

Sarbanes-Oxley Act (SOX) antogs i USA som ett svar på de redovisningsskandaler som uppdagades under 2000-talets början. Lagen gäller även exterritoriellt och därför har flera svenska bolag varit tvungna att följa lagstiftningen, vilket även påverkat de svenska revisorernas arbete. SOX:s främsta syfte är att se till att VD:n och ledningen tar ett större ansvar för bolagets finansiella rapporter och att se till att de upprätthåller en god intern kontroll. Det är *Section 404* i SOX som behandlar den interna kontrollen och ställer dessa krav på ledningen.

Uppsatsen syftar till att beskriva samt att öka förståelsen för hur revisorns granskning av de berörda bolagens interna kontroll, utifrån de svenska revisorernas perspektiv, har påverkats i och med införandet av *Section 404*. Syftet är vidare att ta reda på om revisorns oberoende enligt *Section 201* påverkats och i sådana fall i vilken bemärkelse det har påverkats. Vi har valt att tillämpa en kvalitativ metod med aktörssynsätt. För att få en ökad förståelse för problemet genomförde vi intervjuer med revisorer som har betydande kunskaper och arbetar aktivt inom området.

I studien har det framkommit att revisorer idag måste granska den interna kontrollen mer på detaljnivå än vad de gjort tidigare, för att ta reda på vilka kontroller som är väsentliga för bolagets interna kontroll. Studiens respondenter anser att SOX bidrar till att öka revisionens kvalitet då bolagen idag har mer kontroller samt dokumentation. Detta ger revisorn en bättre överblick av bolagets verksamhet och därmed ett bättre underlag för en effektivare och grundligare revision.

Section 201 förbjuder revisorer att utföra icke-revisionstjänster för sina befintliga revisionsklienter. Men bolagen har idag sällan någon annan än revisorn att vända sig till för eventuella råd avseende SOX. Revisorn får dock aldrig vara en del av sin klients interna kontrollstruktur. Detta då revisorn måste vara noga med att bibehålla sin roll som en skeptisk och objektiv granskare för att inte oberoendet skall ifrågasättas av intressenterna.

Det har i uppsatsen framkommit att revisorernas oberoende påverkats i en positiv bemärkelse men inte enbart på grund av SOX, utan även från ökade krav från marknaden. Investerarna har blivit mer kritiska och kräver mer av revisorer för att de skall kunna lita på bolagets finansiella information. För att revisorernas granskning skall ses som legitim måste intressenterna se revisorn som oberoende. Om revisorn inte uppfattas som oberoende av intressenterna förlorar revisionen sitt värde.

Nyckelord: Sarbanes-Oxley Act, Section 404, Section 201, oberoende

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 PROBLEMDISKUSSION	2
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.4 SYFTE	4
1.5 AVGRÄNSNING	4
1.6 FORTSATT KAPITELDISPOSITION	4
2. METOD.....	6
2.1 VETENSKAPLIGT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	6
2.2 METODISKT ANGREPPSSÄTT	7
2.3 FORSKNINGSAKSATS	7
2.4 DATAINSAMLING	8
2.4.1 Litteratursökning.....	8
2.4.2 Intervju.....	9
2.4.3 Urval.....	10
2.5 TROVÄRDIGHET	10
2.5.1 Validitet.....	10
2.5.2 Reliabilitet.....	11
2.5.3 Källkritik.....	11
3. TEORETISK REFERENSRAM.....	13
3.1 SARBANES-OXLEY ACT UPPKOMST OCH SYFTE	13
3.2 INTERN KONTROLL ENLIGT SECTION 404	14
3.3 THE SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (SEC)	16
3.4 PUBLIC COMPANY ACCOUNTING OVERSIGHT BOARD (PCAOB)	16
3.5 THE COMMITTEE OF SPONSORING ORGANIZATIONS OF THE TREADWAY COMMISSION (COSO)	17
3.6 REVISORN	18
3.6.1 Revisorn och Section 404.....	19
3.7 REVISORNS OBEROENDE.....	20
3.7.1 Revisorns oberoende enligt Section 201.....	22
3.7.2 Revisorns oberoende enligt Analysmodellen.....	22
3.8 REVISORNS LEGITIMITET	23
3.9 REVISORN SOM INSTITUTION	24
3.9.1 En jämförande studie.....	25
4. EMPIRI	27
4.1 KPMG BOHLINS	27
4.1.1 Intern kontroll och Section 404	27
4.1.2 Section 201 och revisorns oberoende.....	29
4.2 ERNST & YOUNG	30
4.2.1 Intern kontroll och Section 404	30
4.2.2 Section 201 och revisorns oberoende.....	33

4.3 DELOITTE TOUCHE TOHMATSU	33
4.3.1 Intern kontroll och Section 404	34
4.3.2 Section 201 och revisorns oberoende.....	36
4.4 ÖHRLINGS PRICEWATERHOUSECOOPERS	37
4.4.1 Intern kontroll och Section 404	37
4.4.2 Section 201 och revisorns oberoende.....	40
5. ANALYS OCH EGNA TOLKNINGAR.....	42
5.1 INTERN KONTROLL OCH SECTION 404	42
5.2 SECTION 201 OCH REVISORNS OBEROENDE	46
5.3 EGNA REFLEKTIONER OCH TOLKNINGAR	49
6. SLUTSATSER OCH AVSLUTANDE DISKUSSION.....	51
6.1 FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	53
KÄLLFÖRTECKNING.....	54
BILAGA 1	57
BILAGA 2	59
BILAGA 3	60
BILAGA 4	61
BILAGA 5	62

1. Inledning

Kapitlet redogör för bakgrunden till Sarbanes-Oxley Act och dess Section 404 samt problematiken med revisorns oberoende enligt Section 201. Vi kommer i kapitlet att redogöra för vår problemformulering och därefter tydliggöra syftet med uppsatsen. Kapitlet avslutas med en avgränsning samt med en kapiteldisposition.

1.1 Bakgrund

År 2001 uppdagades en av de största redovisningsskandalerna då det amerikanska energibolaget Enron inom loppet av några veckor gick i konkurs från att ha varit USA:s sjunde största bolag (Green 2004). Med i fallet följde Enrons revisionsbyrå Arthur Andersen Consulting, som när skandalen uppdagades var en av de fem största revisionsbyråerna i världen (Moeller 2004). Arthur Andersens revisorer ansågs ha haft en alltför nära relation med Enron och var inblandade i bedrägerierna där ledningen och revisorerna missvisande lovordade bolagets finansiella ställning (Green 2004). Trots att Arthur Andersens revisorer i slutändan inte fick bära det egentliga ansvaret för det som hade skett i Enron, ledde det till en diskussion om revisorernas ansvar i liknande skandaler (Balans 2005).

Ett liknande redovisningsbedrägeri uppmärksammades kort därefter, år 2002. Telekombolaget WorldCom hade då bokfört diverse kostnader som tillgångar på balansräkningen, vilket ökade deras resultat med 3,8 miljarder dollar inom loppet av två år (Boynton & Johnson 2006).

De ovan nämnda och många andra redovisningsskandaler i diverse branscher resulterade i livliga diskussioner om bolagens affärsetik och deras finansiella information. Skandalerna väckte frågor kring vad revision är samt dess betydelse för bolaget och dess intressenter (DeFond & Francis 2005). Marknadens minskade förtroende ledde till att USA:s president George Bush den 30 juli 2002 antog den nya lagstiftningen Sarbanes-Oxley Act (SOX) som av många ansågs vara den viktigaste lagstiftning inom området sedan 1930-talet (Greene et al 2003). Lagens främsta syfte är att se till att VD och styrelse tar ett större ansvar över bolagets finansiella rapporter och framförallt den interna kontrollen (Ramos 2004).

SOX omfattar samtliga bolag som är registrerade hos Securities Exchange Commission (SEC) och gäller även exteritorriellt (Greene et al 2003). Alla bolag, samt deras dotterbolag utomlands som är registrerade på de amerikanska börserna New York Stock Exchange samt Nasdaq Stock

Market måste följa SOX, vilket gjort att även ett tiotal svenska bolag berörs (Näringsliv 2006). Räkenskapsåret 2006 var det första året som svenska dotterbolag till amerikanska bolag i Sverige skulle följa SOX.

Genom SOX skapades övervakningsorganet the Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) vars verksamhet övervakas av SEC som är USA:s motsvarighet till den svenska finansinspektionen. PCAOB:s uppgift är att utfärda standarder för revision och kvalitetskontroll för revision av publika bolag. De har även till uppgift att övervaka revisorernas arbete och etiska ställningstaganden vilket medfört viktiga förändringar för revisorernas arbete (Arens, Elder & Beasley 2006). Efter SOX har revisorerna fått ett större ansvar, men förändringarna har även aktualiserat diskussionen om gränsen mellan revisorns funktion som oberoende granskare och rådgivande expert (McConnell & Banks 2003).

1.2 Problemdiskussion

En av de främsta anledningarna till att SOX infördes i USA var för att säkra bolagens interna kontroll. Ytterligare en anledning till att lagen antogs var för att säkra revisorernas granskning av den interna kontrollen, och därmed minska riskerna för nya bedrägerier. Lagen ställer höga krav på precision och tillförlitlighet i bolagens finansiella rapporter samt högre krav på revisorernas oberoende (Nilsson 2005).

Den interna kontrollen behandlas i SOX:s *Section 404* och kräver att ett bolags ledning upprättar och upprätthåller en god intern kontroll av den finansiella rapporteringen. Ledningen måste kvartalsvis rapportera om ledningens ansvarstagande och effektivitet angående de interna kontrollerna av den finansiella rapporteringen. För att uppnå SOX:s krav på god intern kontroll är det viktigt att bolaget fastställer, dokumenterar och utvärderar samtliga processer i bolaget. Precht (2005) har i en artikel återgett Anders Hults åsikter om SOX. Hult är partner och chef för Enterprise Risk Services på revisionsbyrån Deloitte Tohmatsu i Stockholm. Enligt Hult är det svårt för bolag att följa SOX då det finns en stor skillnad mellan vad SOX avser är god intern kontroll och den interna kontrollen bolagen hittills haft (Precht 2005). Det är sedan revisorns uppgift att granska och verifiera att den interna kontrollen av den finansiella rapporteringen uppfyller kraven i *Section 404* (Boynton & Johnson 2006).

SOX har kritiserats för att vara för krävande och för att den medför stora kostnader för bolag i Sverige att följa. I Sverige måste bl.a. Electrolux, SKF, Volvo samt Astra Zeneca följa SOX. Bolagen tvingas bl.a. att investera i extra revision och inhyrda konsulter för att säkra en bättre intern kontroll (Näringsliv 2006). Halling (2004) anser att arbetet med SOX till en början

kommer att fördubbla revisionsarvodet. Hult anser vidare att det är *Section 404* om interna kontrollsystem som kommer att skapa mest arbete för bolagen. Den nya amerikanska lagstiftningen förutspås även skapa fler jobb inom revisionskåren, vilket kommer att stärka revisionsbyråernas ställning på marknaden (Precht 2005).

De flesta bolagen som berörs av *Section 404* saknar den expertis som krävs för att bygga upp ett tillförlitligt och fungerande internt kontrollsystem. Precht (2005) förmodar att det kommer att vara revisorer, i samarbete med bolagets interna revisorer, som kommer att utforma det interna kontrollsystemet. Därför blir det aktuellt att diskutera oberoendefrågan. PCAOB har varit noga med att framhålla vikten av revisorns oberoende i revisionen av den interna kontrollen. SOX:s ”*Title II Auditor Independence*” behandlar revisorns oberoende där *Section 201* förbjuder den externa revisorn att utföra diverse icke-revisionstjänster som skulle kunna påverka revisorns oberoende vid en revision (Boynton & Johnson 2006). Kommer bolaget då att anlita en annan revisionsbyrå för att granska den interna kontrollen, eller kommer de revisorer som upprättar det interna kontrollsystemet också granska det?

Duffy (2004) anser att den externa revisorn bör vara aktsam i de råd han eller hon ger bolaget angående dess interna kontroll. Hon anser vidare att bolagen hellre bör fråga revisorn hur de skall göra än att de gissar sig till vad PCAOB kräver av den interna kontrollen. De nya reglerna innebär alltså flera förändringar i revisorns arbete och aktualiserar debatten om revisorerens oberoende. Hur mycket rådgivning är acceptabelt utan att gränsen för revisorns oberoende i enlighet med *Section 201* överskrids?

1.3 Problemformulering

I vår bakgrund och problemdiskussion har vi diskuterat Sarbanes-Oxley Act och lagens *Section 404* samt problematiken med revisorns oberoende i och med *Section 201:s* förbud mot vissa icke-revisionstjänster. Problemdiskussionen mynnar ut i följande huvudfråga:

- *Hur har revisorns revision av den interna kontrollen påverkats sedan SOX:s Section 404 infördes?*

För att ytterligare fördjupa oss inom området har vi formulerat följande delfråga som kan hjälpa oss att besvara huvudfrågan:

- *Hur hanterar revisorn problematiken med oberoendet som SOX:s Section 201 samt Section 404 gett upphov till?*

1.4 Syfte

Vårt syfte med uppsatsen är att beskriva samt öka förståelsen för hur *Section 404* påverkat revisorns granskning av den interna kontrollen. Det leder oss naturligt in på problematiken gällande revisorns oberoende, vilket medför att även *Section 201* kommer att behandlas. Vi vill ta reda på om revisorns oberoende enligt *Section 201* påverkats och i sådana fall hur det påverkats. Det här är intressant för oss då SOX är en relativt ny lagstiftning och vi vill undersöka hur revisorn i Sverige påverkats i sitt arbete av en amerikansk lagstiftning.

1.5 Avgränsning

Forskningsfrågorna undersöks endast ur revisorns perspektiv där vi valt att bortse från intressenternas perspektiv. Studien är vidare avgränsad till att endast undersöka hur svenska revisorers arbete samt oberoende blivit påverkat genom införandet av SOX:s *Section 404* samt *Section 201*. Vi kommer endast att utgå från den lagstiftning som berör intern kontroll samt revisorns oberoende.

Urvalet av respondenter till den empiriska undersökningen har avgränsats till att endast inbegripa revisorer från de fyra största revisionsbyråerna i Sverige. Vi har vidare valt att avgränsa oss ytterligare genom att enbart intervjua revisorer som arbetar på revisionsbyråernas Göteborgskontor.

1.6 Fortsatt kapiteldisposition

Kapitel 2: *Metod* - kapitlet presenterar de metodval som tillämpats i vår forskningsprocess samt de ställningstaganden som forskningen baseras på. Informationen ger läsaren möjlighet att själv bedöma uppsatsens resultat utifrån dess rimlighet. Kapitlet avslutas med uppsatsens källkritik.

Kapitel 3: *Teoretisk referensram* - kapitlet inleder med en övergripande beskrivning av Sarabanes-Oxley Act. Kapitlet presenterar vidare den teori som vi har sammanställt och värderat utifrån vår litteraturstudie. Kapitlet ska ligga till grund för vidare analys av ämnet samt ge läsaren en grund för att förstå den befintliga teorin.

Kapitel 4: *Empirisk undersökning* - kapitlet redogör för de intervjuer vi genomfört med de utvalda revisorerna. Allt som återges i kapitlet präglas av vår tolkning av det som framkommit under intervjuerna. Den empiriska undersökningen kommer att vara till underlag för uppsatsens analys i kapitel 5.

Kapitel 5: *Analys och egna tolkningar* - i kapitlet kommer vi att reflektera över och analysera den empiriska undersökningen som är kopplad till den teoretiska referensramen. Kapitlet avslutas med våra egna reflektioner och tolkningar.

Kapitel 6: *Slutsatser och avslutande diskussion* – i vårt avslutande kapitel presenterar vi de slutsatser vi dragit utifrån litteratur- och artikelstudie samt utifrån den empiriska undersökningen för att svara på de frågeställningar som legat till grund för rapporten.

2. Metod

Kapitlet presenterar de metodval som tillämpas i vår forskningsprocess samt de ställningstaganden som forskningen baseras på. Informationen ger läsaren möjlighet att själv bedöma uppsatsens resultat utifrån dess rimlighet. Kapitlet avslutas med uppsatsens källkritik.

2.1 Vetenskapligt förhållningssätt

Människor har alla olika sätt att se på tillvaron som grundar sig på egna värderingar, upplevelser och erfarenheter. Forskningsfrågor uppfattas och beskrivs olika beroende på den erfarenhets- och kunskapssyn som forskare bär med sig. Det finns två huvudsakliga förhållningssätt som samhällsvetenskapliga forskare kan utgå ifrån och som har helt skilda orsaksförklaringar och verklighetsuppfattningar - den hermeneutiska och den positivistiska. Hermeneutiken kännetecknas av en subjektiv ansats och positivismen av en objektiv ansats (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997).

Ur hermeneutiken och positivismen har det enligt Arbnor och Bjerke (1994) vuxit fram tre olika metodsynsätt inom företagsekonomi: analytiskt synsätt, systemsynsätt och aktörssynsätt. Aktörssynsättet är ett synsätt som bygger mycket på en personlig medvetenhetsutveckling hos kunskapsskaparen. Då vi strävar efter en ökad förståelse för revisorns arbete samt revisorns oberoende och betydelse som granskare anser vi aktörssynsättet vara mest lämpligt för vår studie. Aktörssynsättet strävar efter en förståelse av den socialt konstruerade verkligheten. Synsättet har hermeneutiken i grunden, vilken stämmer väl överens med vår verklighetssyn som utgår från att den sociala verkligheten inte är oberoende av människor. Människan (den producerande aktören) skapar verkligheten (det producerade) samtidigt som verkligheten skapar människan. Aktörers föreställningsramar styr alltså beslut, handlingar och agerande och därför är verkligheten inte oberoende av människan. (ibid)

Revisorn, vår aktör, verkar i sin socialt konstruerade värld. Regler, standarder och praxis tolkas och appliceras utifrån revisorns subjektiva motiv. Enligt Eriksson och Wiedersheim-Paul (1997) har vi alla vårt sätt att se på tillvaron, ett perspektiv som fungerar som en lins genom vilken vi ser verkligheten. Perspektivet är viktigt i forskningsprocessen då det kan innebära stora skillnader om problemet ses ur revisorns, ledningens eller någon annan intressents synvinkel. Det finns stora skillnader i vad de olika perspektiven bedömer vara relevant och viktigt. Då vår frågeställning berör på vilket sätt en revisors arbete och oberoende har påverkats genom

införandet av *Section 404* och *Section 201*, har vi valt att skriva utifrån revisorns perspektiv för att göra en effektiv avgränsning av uppsatsarbetet.

2.2 Metodiskt angreppssätt

Forskare brukar skilja mellan två huvudsakliga former av metod inom samhällsvetenskapen, kvalitativ och kvantitativ metod. Den kvalitativa metoden kännetecknas av att forskaren går på djupet och där intresset ligger på sammanhang och strukturer som utmynnar i en beskrivning och en förståelse. Den kvantitativa metoden bygger däremot på systematiska och strukturerade observationer som eftersträvar en maximalt god avspiegling och går på bredden för att ge en beskrivning och en förklaring (Andersen 1998).

Vi har valt den kvalitativa metoden som metodiskt angreppssätt då den bidrar till en bättre och djupare förståelse, och där kunskapssyftet primärt inte är förklaringar. Ansatsen ger oss möjlighet att göra tolkningar utifrån den information som de få aktörerna tillhandahåller, vilket stämmer väl med hermeneutikens förhållningssätt. Det viktiga är att skapa en ökad förståelse som besvarar våra frågeställningar och ger insikt i forskningsarbetet. En fördel med att använda den kvalitativa ansatsen är att den ger en helhetsbild som möjliggör förståelsen av problemet i sitt sammanhang. Nackdelen är dock att kvalitativa undersökningar ofta har lägre reliabilitet än kvantitativa (Holme & Solvang 1997). I den kvalitativa metoden är det vanligt med flexibla intervjuer utan strukturerade mallar och där respondenten ges möjligheten att tala fritt. Vi tillämpade en kvalitativ ansats i vår studie med semistrukturerade intervjuer med våra respondenter (se kapitel 2.4.2 för vidare information).

Vårt syfte med undersökningen har ett avgörande inflytande på vad vi undersöker och hur vi undersöker det (Andersen 1998). Det är mot ovan nämnda bakgrund vi valt den kvalitativa metoden då den strävar efter att skapa en djupare förståelse om ett visst fenomen. Fördelen med aktörssynsättet är att förståelsen är central och genom den förståelse som söks kommer vår kunskap om de processer som konstruerar den sociala verkligheten att växa (Arbnor & Bjerke 1994).

2.3 Forskningsansats

Det finns två huvudsakliga tillvägagångssätt utifrån vilka vi kan dra vetenskapliga slutsatser, deduktion och induktion. Deduktion utgår ifrån en generell teori och hävdar att den förklarar ett visst specifikt fall, den går då från teori till empiri. Ansatsen hör som regel samman med en objektiv verklighetsuppfattning och en positivistisk kunskapssyn. Induktion utgår ifrån en enskild händelse och leder till en princip eller en generell

lagbundenhet vilket innebär att den går från empiri till teori (Andersen 1998).

Det finns dock ett tredje tillvägagångssätt, abduktion, som är ett mellanting av deduktion och induktion (Alvesson & Sköldberg 1994). Den abduktiva forskningen pendlar mellan teori och empiri under forskningsprocessen och är vårt val av ansats då den bäst överensstämmer med vår forskningsprocess. Förståelsen var det centrala i vår forskning. Vi hade som avsikt att inledningsvis utvidga vår förförståelse inom området genom att studera relevant litteratur och därmed skapa oss en ny förståelse. Vår nya förståelse blev en ny förförståelse inför intervjuerna. Vi utformade intervjufrågor som användes under våra intervjuer med respondenterna. Intervjuerna gav oss den empiri som behövdes för att med hjälp av ytterligare studier av litteratur inom ämnet kunna besvara uppsatsens frågeställningar.

2.4 Datainsamling

I vår studie har vi använt en kvalitativ metod med insamling av data från vetenskapliga tidskrifter, rapporter, litteratur och databaser. Datainsamlingen för vår studie består av två typer av data; primärdata och sekundärdata (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997).

Primärdata är data som man själv samlar in genom till exempel intervjuer till skillnad från sekundärdata som samlats in och tolkats av andra, som t.ex. forskare och praktiker, och används för att få en bra insikt inom ämnet samt för vidare insamling av primärdata. (ibid)

Vi har undersökt hur en revisors arbete påverkats i och med införandet av *Section 404* samt *Section 201* och därför ansåg vi att intervjuer var det lämpligaste sättet att samla in primärdata då revisorerna själva får bidra med sitt perspektiv av verkligheten. Empirin har avgränsats till att endast intervjua revisorer från de fyra större revisionsbyråerna då vi anser att de har den spetskompetens som krävs för att anpassa sig till nya krav.

2.4.1 Litteratursökning

För att genomföra vår forskningsstudie har vi använt diverse litteratur med berörd teori som var intressant för att få en bakgrund om ämnet samt för att få en inblick i aktuell forskning inom området. Den litteratur vi använde vi oss av kommer från diverse bibliotek. Genom bibliotekens databaser, till exempel FAR Komplet och Business Source Premiere, sökte vi artiklar publicerade i diverse tidskrifter för att få relevant information om ämnet. Vi sökte även efter vetenskapliga artiklar inom ämnesområdet. Vidare sökte vi information på relevanta redovisnings- och revisionsorganisationers hemsidor samt på diverse sökmotorer. De sökord vi använt oss av vid

informationssökningarna är Sarbanes-Oxley Act, *Section 404*, *Section 201*, intern kontroll, oberoende och Enron m.fl.

2.4.2 Intervju

De två vanligaste teknikerna vid kvalitativa undersökningar inom samhällsvetenskapen är intervjuer och frågeformulärundersökningar (Andersen 1998). Vi valde att intervjua respondenterna och inte använda oss av enkäter då vi anser att de inte ger tillräckligt djupgående och uttömmande svar. Vi använde oss av en semistrukturerad intervjuform för att inte styra respondenten alltför mycket under intervjutillfället. Vi utgick från några huvudfrågor och följde därefter upp med följdfrågor om vi inte fick tillräckligt uttömmande svar. Målet var att respondenten skulle tala fritt och utförligt och därmed själv styra utvecklingen av intervjun. För att det skulle vara möjligt var det enligt aktörssynsättet viktigt att vi som intervjuare var helt neutrala och ej påverkade respondenterna i deras svar. Att vi skulle vara neutrala var vidare viktigt för att vi skulle känna att vi verkligen fått ut något nytt från intervjun, och inte endast fått något bekräftat (Arbnor & Bjerke 1994).

Vi skickade våra intervjufrågor via e-post till de revisorer som valt att medverka i vår undersökning. Fördelen med att skicka ut intervjufrågorna före intervjun är att respondenten, i vårt fall revisorn, får tid och möjlighet att förbereda sina svar inför intervjun. På så sätt kan intervjun resultera i mer kvalitativa och uttömmande svar som kan öka vår förståelse av aktörernas tolkning. Att skicka iväg intervjufrågorna innan intervjutillfället kan även innebära en nackdel. En respondent har då möjligheten att hitta lämpliga svar som gör att han eller hon kan styra intervjun åt en viss riktning (Holme & Solvang 1997). Den kvalitativa intervjuens styrka är vidare att intervjusituationen är mer kontrollerad då det finns en möjlighet till alternativa följdfrågor för att på så sätt få mer uttömmande svar. Ytterligare en fördel är att respondenten har möjlighet att förklara eventuella oklarheter och att på så vis undvika feltolkningar.

Det finns även nackdelar med kvalitativa besöksintervjuer. Till exempel kan det vara problematiskt att få en avtalad tid med de uppbokade respondenterna och det kan därför bättre lämpa sig med en telefonintervju då de oftast inte är lika tidskrävande (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997). Ytterligare en stor nackdel med de kvalitativa besöksintervjuerna är att korrespondenten med sin närvaro kan påverka respondenten och på så sätt leda respondenten i sitt svar. Fördelen med besöksintervjun är att man kan tolka respondentens reaktioner under intervjuens gång, vilket inte är fallet vid telefonintervjuer då korrespondenten inte ser respondentens reaktioner. Vi förde anteckningar under intervjun för att i efterhand lättare kunna

kontrollera vad revisorerna sagt under besöksintervjun (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997).

Efter intervjufrågornas sammanställning kontaktade vi respondenterna via e-post för att de skulle få möjligheterna att bekräfta vår tolkning av deras svar samt för eventuell komplettering av svaren. Här fanns även utrymme för eventuella följdfrågor som eventuellt uppstått under svarssammanställningens gång.

2.4.3 Urval

Då det är av största vikt att välja rätt respondenter med rätt kunskaper valde vi att intervjua revisorer som har betydande kunskaper och arbetar inom området. Vi hade som krav att våra respondenter skulle vara aktiva vid granskningar samt arbete med intern kontroll enligt *Section 404*, för att de skulle anses vara aktuella för vår studie. De arbetar vidare på de större revisionsbolagen i Sverige, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, Ernst & Young, KPMG samt Deloitte Touche Tohmatsu. För att komma i kontakt med respondenterna kontaktade vi de ovan nämnda revisionsbyråerna.

2.5 Trovärdighet

För att öka trovärdigheten i vår forskningsprocess är det viktigt att beakta hur tillförlitlig och neutral den inhämtade informationen är. Vi har valt att diskutera detta utifrån begreppen validitet och reliabilitet.

2.5.1 Validitet

Eriksson och Wiedersheim-Paul (1997) definierar validitet som ett mätinstruments förmåga att mäta det som avses att mätas. Det finns två aspekter av validitet som det är lämpligt att skilja mellan: inre och yttre validitet. Inre validitet handlar om i vilken mån resultaten överensstämmer med verkligheten. Problematiken ligger i om forskaren mäter det som avses mäta och om de resultat som uppnås verkligen överensstämmer med verkligheten. Då syftet med vår kvalitativa studie är att få en bättre förståelse inom området, är det praktiskt möjligt att förena den inre validiteten med en mer djupgående undersökning som ger en mycket större närhet till den eller det som studeras. Det anser vi uppnås med semistrukturerade intervjuer med noga utvalda revisorer. För att uppnå hög validitet utformades intervjufrågorna noga så att de var inriktade på uppsatsens problemformulering, men också så att de gav respondenten möjligheten att svara uttömmande för att bidra med sin egen tolkning. Risken med intervjuerna var dock att den närhet som eventuellt uppstår mellan respondent och intervjuare kan påverka och skapa förväntningar vilket därmed kan störa forskningens utfall (Holme & Solvang 1997).

Vid en kvalitativ ansats blir en yttre validitet svår att bedöma. Eriksson och Wiedersheim-Paul (1997) skriver att yttre validitet har att göra med överensstämmelse mellan det mätvärde man får när man använder en operationell definition av verkligheten. Då det i vår kvalitativa forskning görs ett litet urval av studieobjekt blir det ej möjligt för oss att generalisera resultatet. Däremot är det möjligt att stärka våra egna resultat genom befintlig forskning som stödjer det vi kommit fram till i vår studie.

2.5.2 Reliabilitet

Enligt det analytiska synsättet kan det generellt sägas att validitet kräver reliabilitet. Däremot behöver inte det omvända föreligga (Arbnor & Bjerke 1994). Hög reliabilitet uppnås då olika och oberoende mätningar av ett och samma fenomen ger samma eller nästan samma resultat (Holme & Solvang 1997). Reliabilitet anger i hur hög grad resultaten från ett mätinstrument påverkas av tillfälligheter eller hur säkert och exakt vi mäter det vi vill mäta (Andersen 1998).

Vi har i vårt forskningsarbete intervjuat revisorer för att på så sätt insamla primärdata till vårt empirikapitel. Eftersom vår forskning har en kvalitativ ansats är det svårt att uppnå någon högre reliabilitet. För att uppnå en viss grad av reliabilitet har vi utformat en enhetlig intervjumall som alla respondenter fick ta del av innan intervjutillfället (se Bilaga 1). Vidare har vi låtit revisorerna tala så fritt som möjligt med minimala avbrott från vår sida för att få uttömmande svar och en god inblick i deras bild av verkligheten.

2.5.3 Källkritik

En kritisk granskning av källorna måste genomföras för att bedöma deras användbarhet och trovärdighet. Syftet med källkritik är att bestämma om studien mäter det den utger sig mäta, om den är väsentlig för frågeformuleringen och om den är fri från fel (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997).

Det är av stor vikt att forskaren har ett kritiskt förhållningssätt till de källor som används under uppsatsprocessen. Vi har varit noga med att använda aktuell och relevant litteratur som speglar uppsatsens ämnesområde. Dock finns en risk att vi som författare kan ha styrt uppsatsen genom att använda litteratur som bekräftar våra teorier. Vi gjorde vårt bästa för att för att få in olika perspektiv så att studien inte blev alltför enkelriktad (Holme & Solvang 1997).

I uppsatsen användes sekundärdata i form av bl.a. engelska vetenskapliga artiklar samt engelsk litteratur. Det finns inte alltid svenska ord som har en exakt motsvarighet i engelskan, vilket kan påverka textens innebörd. Då vi

har översatt den engelska texten finns det en risk att vi ej tolkat det som översatts på ett riktigt sätt.

Då våra primärdata, de semistrukturerade intervjuerna, är av stor vikt för studiens resultat finns risken att informationen tolkats subjektivt. Intervjuerna med respondenterna kan trots att de baseras på i stort sett samma intervjufrågor vara svåra att jämföra då revisorerna tillåts tala fritt och uttömmande. Det kan även vara svårt att tyda eventuella meningsskiljaktigheter bland intervjuerna med de olika respondenterna. Vidare kan exempelvis respondenten ge en alltför nyanserad bild med avsikten att försköna verkligheten som till exempel av revisorers oberoende enligt *Section 201* i arbetet med intern kontroll.

3. Teoretisk referensram

Kapitlet inleds med en övergripande beskrivning av Sarbanes-Oxley Act. Kapitlet presenterar vidare den teori som vi har sammanställt och värderat utifrån vår litteraturstudie. Kapitlet ska ligga till grund för vidare analys av ämnet samt ge läsaren en grund för den befintliga teorin.

3.1 Sarbanes-Oxley Act uppkomst och syfte

Den 9:e juli 2002 antog George W. Bush “*An Act to Protect Investors by Improving the Accuracy and Reliability of Corporate Disclosure Made Pursuant to the Securities Laws, and for Other Purposes*”, eller som den också kallas Sarbanes-Oxley Act (SOX). Namnet har akten fått efter sina upphovsmän senator Paul Sarbanes och kongressmannen Michael Oxley (Prentice 2006). Lagstiftningen antogs som en reaktion på de redovisningsskandaler som inträffade i början av 2000-talet där stora bolag som t.ex. Enron och WorldCom gått under. Lagens främsta syfte är att se till att VD och styrelse tar ett större ansvar för bolaget finansiella rapporter och framförallt den interna kontrollen (Ramos 2004).

Införandet av SOX har inneburit flera långtgående förändringar av regleringen samt översynen av den finansiella rapporteringen på kapitalmarknaden (Sutton 2002). SOX har vidare inneburit en mängd förändringar för revisorer världen över. Det har bl.a. införts restriktioner som förbjuder revisionsbyråerna att erbjuda sina revisionsklienter icke-revisionstjänster (IRT). Införandet av SOX har även lett till hårdare bestraffningar för styrelsen i de bolag som skönmålat sina finansiella rapporter, och därmed gjort sig skyldiga till bedrägeri (Boynton & Johnson 2006). SOX har vidare ökat kraven på den interna kontrollen då det nu krävs mer bredd och djup i utvärderingen av verksamheten. Det innefattar alltifrån hur många processer och enheter som omfattas till detaljkraven i dokumentationen och testningen av kontrollerna. De högre ställda kraven på detaljer har gjort att arbetet för bolagen med implementeringen av SOX och det fortsatta arbetet har varit mycket resurskrävande (FAR 2006). Många bolag har därför valt att avregistrera sig från den amerikanska börsen och istället registrerat sig på Londonbörsen för att slippa följa SOX:s strikta regelverk (Bartos 2005).

SOX omfattar samtliga bolag som är registrerade hos Securities Exchange Commission (SEC) och gäller även exterritoriellt (Greene et al 2003). Alla bolag, samt deras dotterbolag utomlands som är registrerade på den amerikanska börsen måste därför följa SOX, vilket gjort att även ett tiotal

svenska bolag berörs (Näringsliv 2006). Räkenskapsåret 2006 var det första året som svenska dotterbolag till amerikanska bolag i Sverige skulle följa SOX.

SOX har fått mycket kritik för att den är väldigt resurskrävande och har medfört stora kostnader för bolagen som måste följa lagstiftningen. En kritik mot SOX är lagens förmåga att förhindra att skandaler som Enron och WorldCom uppstår igen då Enron och WorldComs ledning hade avsikten att missleda investerarna och allmänheten med de finansiella rapporterna. Frågan är dock om lagen kommer att kunna förhindra bedrägligt beteende hos andra bolagsledningarna. Ytterligare kritik är enligt Sutton (2002) att amerikanska revisionsregler har blivit mer detaljerade och att de istället borde vara mer principbaserade och tolkas utifrån det underliggande syftet med den ekonomiska transaktionen.

3.2 Intern kontroll enligt *Section 404*

Under 1980- och 1990-talet växte det fram ett behov av en heltäckande och gemensam definition av begreppet intern kontroll. En god intern kontroll behövs för alla bolag och organisationer då den kan vara till stöd för verksamheten genom att bidra till bl.a. effektivare processer, större förtroende för bolagets intressenter genom bättre information samt upptäcka och därmed förebygga kostsamma fel (FAR 2006). Det är, efter inlärandet av *Section 404*, styrelsens uppgift att identifiera, dokumentera samt utvärdera betydande interna kontroller. Styrelsen får ej delegera ovan nämnda funktioner till sin revisor och kan inte heller lita på revisorns granskning som ett mått på hur väl den interna kontrollen fungerar (McConell & Banks 2003). Se Bilaga 2 för *Section 404* i sin helhet (Greene et al 2003).

Enligt Boynton och Johnson (2006) behövs den interna kontrollen för att uppnå tre mål: tillförlitlighet för den finansiella informationen, uppfylla lagar och regler samt uppnå effektivitet i driften. Då inte alla mål och relaterade kontroller är relevanta för en revision av finansiella rapporter är en av revisorns främsta uppgifter att identifiera de mål och kontroller som är relevanta. Det som brukar anses vara mest relevant är tillförlitligheten i de finansiella rapporterna. *Section 404* fokuserar dock endast på den interna kontrollen av de finansiella rapporterna.

Andra mål och relaterade kontroller kan också vara relevanta för den interna kontrollen om de går att hänföra till data som revisorn använder i sin revisionsprocess. Exempel på information som går att hänföra till relevanta kontroller är bl.a. icke-finansiell data som används i analytiska processer som t.ex. antalet anställda, enhetens produktionskapacitet samt annan produktions- och marknadsföringsstatistik. Ytterligare annan information

som går att hänföra till de relevanta kontrollerna är även viss finansiell data som utvecklats främst för interna ändamål. Det kan bl.a. röra sig om budgetar samt prestationsdata som används av revisorn för att införskaffa bevis om de belopp som presenteras i de finansiella rapporterna. (ibid)

Enligt Moeller (2004) anger punkterna som presenteras nedan de åtgärder som styrelsen bör vidta för att uppnå god intern kontroll i enlighet med *Section 404*:

- *Hitta nyckelprocesser.* Alla organisationer har ett brett spann av finansiella samt operationella processer. Enligt *Section 404* bör styrelsen se över alla processer och välja de processer som är finansiellt signifikanta. Nyckelprocessen skall fokusera på de processer vars fel kan orsaka stora förluster eller kostnader för organisationen. Organisationen skall motivera valet av processer så att revisorn därefter kan utvärdera motiven till valet av nyckelprocesser.
- *Dokumentera de utvalda processernas transaktionsflöde.* Nästa steg i säkerställandet av de interna kontrollerna är att dokumentera transaktionsflödet av nyckelprocesserna. Dokumentationen skall därefter granskas löpande för att säkerställa att den är uppdaterad. Att dokumentera processerna kan vara en stor utmaning om bolaget ej gjort det tidigare.
- *Uppskatta riskerna hos de utvalda processerna.* När ett bolag väl har dokumenterat alla nyckelprocesser är nästa steg att uppskatta risken för vad som eventuellt kan gå fel. En intern kontroll kan här spela en väldigt värdefull roll genom att utföra en sådan riskanalys.
- *Dokumentera nyckelprocesskontroller.* Efter en uppskattning av eventuella riskområden hos nyckelprocesserna är det i den här fasen dags att göra en uppskattning av hur stor sannolikheten är att riskerna inträffar. Bolaget bör gå igenom alla utvalda risker samt identifiera de kända kontroller som har upprättats för att hindra att riskerna uppstår.
- *Uppskatta effektiviteten i kontrollerna genom lämpliga tester.* Systemkontroller har litet värde om de inte fungerar effektivt. Ibland kan vissa kontroller saknas eller t.o.m. vara ineffektiva. En granskning av de interna kontrollerna är ett bra sätt att testa kontrollernas effektivitet. En sådan granskning kan genomföras av både en intern och extern revisor. En utvärdering av revisorns granskningsresultat gör att revisorn kan avgöra om de finansiella rapporterna stämmer samt om de interna kontrollerna fungerar. Den externa revisorn gör idag sällan en

substansgranskning av de interna kontrollerna då det idag ställs större krav på effektiviteten i revisionen. En substansgranskning är dock ett värdefullt verktyg för att säkerställa att den interna kontrollen fungerar effektivt.

- *Utvärdera testresultaten samt framföra en åsikt.* Ett resultat från testerna ger bolaget möjligheten att fastställa om den interna finansiella kontrollen fungerar för de adekvata utvalda processerna som granskats. Huvuduppgiften för revisorn är här att noga granska resultaten av utvärderingen samt testerna av den interna kontrollen. Det är i den här fasen som revisorn kan avgöra om den interna kontrollen fungerar som den ska. Här är det av vikt att revisorn informerar styrelsen om de brister som upptäckts i den interna kontrollen och att bolaget upprättar en åtgärdsplan samt att de har den dokumentation som är nödvändig för att åtgärda bristerna. Revisorn skall vara en extern granskare som ej varit med och utformat den interna kontrollens processer.
- *Rapportera resultat och avsluta dokumentationen.* Sista steget i den här processen är att rapportera resultatet av granskningen av de interna finansiella kontrollerna. Enligt SOX har en rapport om bolagets interna kontroll nästan lika stort värde som bolagets årsredovisning. Den interna kontrollens betydelse för användare samt investerare kommer att öka i framtiden (Moeller 2004).

3.3 The Securities and Exchange Commission (SEC)

SEC är en amerikansk myndighet som skapades 1934. SEC:s huvudintresse är att skydda investerare samt att upprätthålla förtroendet på aktiemarknaden. SEC är de som har befogenheten att *utfärda Generally Accepted Accounting Principles* (GAAP) som bolagen skall följa (Boynton & Johnson 2006).

SEC har ett betydande inflytande över revisionen samt redovisningsprofessionen. I och med införandet av SOX fick PCAOB i uppgift att övervaka revisionen av publika bolag under SEC:s jurisdiktion. PCAOB:s standarder har dock ingen verkan förrän SEC har godkänt dem. (ibid)

3.4 Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)

SOX upprättade den privata samt icke-vinstdrivande organisationen PCAOB (Greene et al. 2004). PCAOB:s främsta syfte är att övervaka revisorer samt revisionsbyråer som granskar publika bolag, etablera standarder för revision

och kvalitetskontroll samt granska de kvalitetskontroller som revisionsbyråerna utför (Arens, Elder & Beasley 2005). PCAOB utfärdar även standarder för hur externa revisorer skall granska de interna revisorernas arbete. Organisationen granskas av SEC, som även utser PCAOB:s ledamöter (DeFond & Francis 2005). PCAOB:s uppgifter är enligt Greene et al (2004):

- Registrera publika redovisningsbyråer som upprättar revisionsrapporter;
- Etablera standarder för revision, kvalitetskontroll, etik, oberoende samt andra standarder som kan hänföras till upprättandet av revisionsrapporter;
- Utföra granskningar, undersökningar samt vidta disciplinära åtgärder av, samt se till att standarderna efterföljs, av de publika revisionsbyråerna.

Tidigare var det *American Institute of Certified Public Accountants* (AICPA) som utförde ovan nämnda arbetsuppgifter.

SOX kräver att de revisionsbyråer som granskar noterade bolag skall registrera sig hos PCAOB. Enligt SOX är det förbjudet för revisorer att medverka vid upprättandet av en revisionsrapport om byrån ej registrerat sig hos PCAOB. (ibid)

3.5 The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)

Enligt *Section 404* skall bolagens styrelse utvärdera den interna kontrollen avseende den finansiella rapporteringen i enlighet med ett etablerat ramverk för intern kontroll (FAR 2006). COSO släppte sin "*Internal Control-Integrated Framework*" redan år 1992 (Moeller 2004). Ramverket bidrog med ett verktyg för utvärdering som bolag och andra enheter kunde använda för att utvärdera sina kontrollsystem (Ramos 2004). COSO definierar den interna kontrollen som:

Intern kontroll är en process som påverkas av styrelsen, bolagsledningen, och annan personal, och som utformats för att ge en rimlig försäkran om att bolagets mål uppnås inom följande kategorier:

- Ändamålsenlig och effektiv verksamhet
- Tillförlitlig finansiell rapportering
- Efterlevnad av tillämpliga lagar och förordningar (FAR 2006).

Ramverket är det mest accepterade och erkända för intern kontroll i både Sverige och internationellt. Enligt ramverket består den interna kontrollen av fem komponenter som styrelsen måste utforma och implementera för att uppnå acceptabel nivå av säkerhet samt för att uppnå de uppställda målen.

Varje komponent innehåller flertalet kontroller men revisorer koncentrerar sig enbart på de kontroller som är uppställda för att förebygga och upptäcka fel och brister i de finansiella rapporterna (Arens, Elder & Beasley 2006). COSO:s komponenter för intern kontroll inkluderar följande:

- Kontrollmiljö
- Riskbedömningar
- Kontrollaktiviteter
- System för informationsspridning
- Uppföljning och övervakning (FAR 2006).

För en effektiv intern kontroll krävs det att bolaget ser till att de ovan nämnda fem komponenterna är på plats samt att de samverkar inom de tre olika målkategorierna. Det krävs dessutom att den interna kontrollen finns i alla organisationens relevanta delar och enheter. Den interna kontrollen kan skilja sig åt mellan olika bolag och mellan olika enheter inom ett och samma bolag och utformningen av kontrollen är beroende av bl.a. bolagets verksamhet och storlek, nivån av IT-stöd, möjligheterna för bolagets ledning att utöva personlig kontroll samt en mängd andra faktorer (FAR 2006).

3.6 Revisorn

Den traditionella revisorn granskar idag den finansiella årsredovisningen men har även börjat granska den interna kontrollen. Revisorn är den person som är vald av aktieägarna i ett aktiebolag men är också benämningen på den person som yrkesmässigt sysslar med revisions- och redovisningsfrågor (FAR 2006b). Enligt SOX skall en revisor utses av en revisorskommitté vilken även har ansvaret för övervakningen av revisorn. Efter fem till sju år måste bolaget byta revisor genom en s.k. revisorsrotation för att revisorns oberoende skall säkerställas (KPMG 2003).

Enligt aktiebolagslagen (SFS 2005:551) skall en revisor ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfattning av bolagets verksamhet fordras för att kunna uttala sig om bolaget i revisionsberättelsen. Revisorn ska kritiskt granska och bedöma det granskade bolaget för att kunna uttala sig om dess redovisning och förvaltning då målet är att skapa trovärdighet åt bolagens finansiella information. Det är av stor vikt att den information som lämnas i bolagens årsredovisningar ger en rättvisande bild av bolaget och dess verksamhet. Om det inte hade funnits revisorer med de uppgifter de har i dag, skulle bolagets intressenter själva vara tvungna att skaffa sig egna granskare för att ta reda på vilka bolag de kan lita på. Genom revisionsberättelsen uttalar sig revisorn om bolaget och ger intressenterna information om bolagets årsredovisning

och förvaltning samt om eventuella oegentligheter uppkommit under granskningsprocessen (FAR 2006b).

För att en revision skall vara effektiv måste den planeras noga. Vid varje nytt uppdrag måste revisorn samla information om bolaget och dess verksamhet för att kunna välja ut de granskningsområden där risken för väsentliga fel är som störst. Då varje bolag är unikt skiljer sig riskerna från bolag till bolag. Utifrån det bolag som ska revideras måste revisorn analysera eventuella risker och välja granskningsmetoder utifrån riskanalysen. Den risk som revisorn ställs inför ett granskningsuppdrag kallas revisionsrisk och innebär risken för ett felaktigt uttalande i revisionsberättelsen. Revisionsrisken påverkas i sin tur av tre andra komponenter: inneboende risk, kontrollrisk och upptäcktsrisk. Inneboende risk innebär risken att det blir fel i redovisningen eller brister i förvaltning på grund av bolagets verksamhet. Risken för att ett väsentligt fel inte förhindras eller upptäcks och rättas i tid via redovisningssystem och bolagets interna kontrollsystem kallas kontrollrisk. Upptäcktsrisken är risken för att revisionsåtgärderna inte upptäcker väsentliga fel (FAR 2006a).

3.6.1 Revisorn och *Section 404*

Externa revisorer tillåts enligt SOX hjälpa sina klienter att förstå processen samt ge dem råd om hur de skall identifiera betydande poster, processer och rapporteringsenheter samt hur de skall utvärdera kontrollernas effektivitet. Dock får den påskrivande revisorn ej vara den person som avgör vilka poster eller processer som är betydande och får inte heller överta styrelsens ansvar för den interna kontrollens effektivitet. Revisorns roll är endast att rapportera om styrelsens beslut samt dra slutsatser om den interna kontrollen (McConnell & Banks 2003).

Enligt Boynton och Johnson (2006) bör den externa revisorn skapa sig en förståelse för både den interna kontrollen och de finansiella rapporterna för att kunna bilda sig en uppfattning om bolagets verksamhet. Revisorn har två anledningar till att skapa sig en förståelse av bolagets interna kontroll. För det första bör revisorn ha de nödvändiga kunskaper som krävs för att planera samt utföra en granskning. Det krävs för att uppnå en tillfredställande nivå av säkerhet där de materiella svagheter i den interna kontrollen är identifierade. För det andra måste revisorn även ha de nödvändiga kunskaper som krävs inom intern kontroll för att:

- identifiera potentiella fel och brister som kan uppstå
- förstå faktorer som påverkar risken av de materiella felen och bristerna
- utforma ytterligare granskningsåtgärder. (ibid)

En granskning av de finansiella rapporterna ger ej tillräcklig information om de interna kontrollernas effektivitet. Ibland går granskningen av de finansiella rapporterna och den interna kontrollen in i varandra. Det är dock endast vid en granskning av den interna kontrollen som revisorn kan inhämta tillräckliga bevis för att kunna uttala sig om effektiviteten i den interna kontrollen, och därmed kunna säkerställa de finansiella rapporternas tillförlitlighet (KPMG 2003).

3.7 Revisorns oberoende

Revisorns oberoende är hörnstenen i revisorsprofessionen. Det betyder att revisorn skall ställa sig neutral till bolaget och därmed göra en objektiv granskning. Intressenter kan lita på revisorn då revisorn är opartisk och rättvis i sina bedömningar. Revisorns oberoende, integritet samt objektivitet är de kvalitéer som ger de finansiella rapporterna trovärdighet genom revisionen (Boynton & Johnson 2006).

En revisors granskningsresultat skall vara opersonligt, det vill säga fritt från subjektiv påverkan, och beskriva verkligheten på ett oberoende sätt. De granskningar som revisorn gör skall vara baserade på bevis och kunna verifieras (Riahi-Belkaoui 2004). För att granskningen skall hålla den kvalitet som den bör måste redovisningens intressenter kunna lita på att granskningen utförs av en oberoende revisor och att revisorn inte står i någon beroendeställning till det granskade bolaget (Revisorslagen 21§, se Bilaga 3).

Revisionens värde beror till största del på intressenternas syn på revisorns oberoende. Att revisorn uppfattas som oberoende är resultatet av andras tolkningar av revisorns oberoende. Revisorn bör inte endast vara oberoende utan måste även uppfattas som oberoende. Faktiskt oberoende uppstår när revisorn kan bibehålla en opartisk attityd under revisionsprocessen. Om revisorn är oberoende men av allmänheten uppfattas som beroende förlorar revisionen sitt värde (Arens, Elder & Beasley 2006).

Revisorerna anser själva att etikreglerna är det viktigaste kännetecknet hos en profession (Artsberg 2005). Revisorer utför uppgifter varje dag i en miljö som regleras av komplexa regler, principer och olika praxis. De tar på sig en specifik roll i arbetet med revisionsuppgifterna, och står inför diverse uppföranderegler men också moraliska aspekter som skapas i specifika situationer (Riahi-Belkaoui 2004). Bland ovan nämnda etikregler framstår oberoendet som det viktigaste (Artsberg 2005).

Enligt Sutton (1997) är många användare oroliga att den nuvarande pressen på revisorns oberoende och revisorns vilja att upprätthålla en god

affärsrelation med sina klienter över tiden kan erodera revisorns oberoende. Frågan är hur revisorns oberoende blir påverkat vid affärsrelationer som kan skapa ett flertal nya affärsmöjligheter genom diverse IRT. Det som är fundamentalt för alla frågor om revisorns oberoende är hur nära revisorn och klientens styrelse kan arbeta utan att det skapar ett ifrågasättande av revisorns oberoende. Styrelsen måste vara villig att erkänna att revisorn måste vara en oberoende övervakare av investerarnas och allmänhetens intressen samt att det är investerarna som är bolagets verkliga ägare.

Intressenter har vidare uttryckt en oro för revisorsprofessionen samt deras oberoende och effektiviteten i professionens självregleringsprocess. En viktig fråga är om revisorsprofessionen i framtiden kommer att fortsätta att lägga mest vikt på revisionsfunktionen och se till att revisionens kvalitet inte äventyras samt se till att intressenternas förväntningar uppnås (Sutton 2002).

En fråga som diskuterats flitigt och som rör revisorns oberoende är huruvida intäkterna för IRT gör att revisorn blir mer ekonomiskt beroende av klienten. Om det är det som är problemet är det kanske mer relevant att se till den totala intäkten för både revisionen samt IRT som ett mått för hoten mot revisorns oberoende (DeFond & Francis 2005). Enligt DeFond och Francis (2005) är det som framförallt kan påverka revisorns oberoende förenat med IRT:s karaktär, och inte av revisionsarvodet som revisorn erhåller. Författarna menar att karaktären hos vissa IRT får relationen mellan revisorn och klienten att mest likna en partnerrelation som kan underminera revisorns traditionella roll. (ibid)

Enligt Sutton (1997) är det få som ifrågasätter om revisorsprofessionen har den kompetens som krävs för att utföra en intern revision effektivt. Problemet är att sådana tjänster kan äventyra revisorns oberoende samt intressenternas syn på revisorns roll. Sutton ifrågasätter om en revisor kan ge råd och rekommendationer för den interna kontrollen och därefter göra en verkligt oberoende revision på samma interna kontrollsystem. En revisor som upprättat någon del av den interna kontrollen kan likställas vid en styrelseledamot eller vid en anställd inom bolaget. För att undvika att en sådan konflikt uppstår är det viktigt att den som ansvarar för den interna kontrollen är någon inom bolaget. Först då kan revisorn göra en oberoende separat granskning av den interna kontrollen. För att intressenternas trovärdighet för den oberoende revisorn inte skall undermineras är det viktigt att de rådgivande tjänster som revisorerna erbjuder som rör den interna kontrollen endast erbjuds till icke-revisionsklienter. (ibid)

3.7.1 Revisorns oberoende enligt *Section 201*

SEC upprättade nya regler i januari 2003 för att stärka revisorns oberoende för bättre överensstämmelse med SOX. SEC uppförde restriktioner för IRT för revisionsbyråernas befintliga revisionsklienter (Arens, Elder & Beasley 2006). Reglerna om revisorns oberoende går att finna i SOX:s andra kapitel *Title II Auditor Independence*.

Nedan presenteras de IRT som revisorn enligt *Section 201* ej får utföra åt en befintlig revisionsklient (se Bilaga 5):

- Bokföring eller andra tjänster som går att relatera till redovisningen eller de finansiella rapporterna som därefter revideras av samma revisionsbyrå
- Utformning och implementering av finansiella informationssystem
- Outsourcing av internrevisionstjänster
- Ledningsfunktioner eller human resources
- Juridiktjänster (t.ex. skatt och avtal) samt andra experttjänster som inte är revisionsrelaterade (Boynton & Johnson 2006).

De IRT som revisorer enligt ovan förbjuds att utföra enligt *Section 201* är tjänster som inte är kopplade till revisionen och granskningen av de finansiella rapporterna. Däremot är det tillåtet för revisorer att utföra ovan nämnda tjänster för klienter som ej är revisionsklienter hos revisionsbyrån. De revisionsbyråer som är registrerade hos SEC, och därmed måste följa SOX, får utföra IRT hos en revisionsklient om klientens revisionskommitté har godkänt det genom en s.k. *Preapproval*. Revisionskommittén är de som enligt SOX ansvarar för övervakningen av bolagets revisorer och deras verksamhet (KPMG 2003).

3.7.2 Revisorns oberoende enligt *Analysmodellen*

Näringslivets utökade krav på revisionen och revisionsbolagens kompetens inom allt fler områden har lett till att vissa revisionsbyråer utvecklat stora konsultverksamheter med bred kompetens. Branschens förmåga att utvecklas i takt med näringslivets behov av IRT har lett till en allvarlig diskussion om revisorns oberoende. Som ett resultat av debatten om revisorns oberoende utvecklades analysmodellen i Sverige vars syfte är att pröva revisorns oberoende gentemot det granskade bolaget (FAR 2006a). Revisorn skall enligt analysmodellen inför varje nytt revisionsuppdrag pröva om det finns omständigheter som kan rubba revisorns förtroende, förmåga eller vilja att utföra uppdraget med opartiskhet, självständighet och objektivitet. Om det finns något som påverkar revisorns oberoende skall revisorn inte åta sig uppdraget. Hot som kan påverka revisorns oberoende är bl.a:

Egenintressehot – Förtroendet hotas av direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i revisionsklientens verksamhet.

Självgranskningshot – Oberoendet hotas om revisorn måste granska och ta ställning till sitt eget arbete, t.ex. ett råd som han eller hon tidigare har lämnat till klienten.

Partställningshot – Förtroendet kan rubbas på grund av revisorn i ett annat sammanhang uppträder, eller har uppträtt, till stöd för eller mot uppdragsgivarens ståndpunkt i någon rättslig eller ekonomisk angelägenhet.

Vänskaphot – Hot på grund av starka personliga relationer till någon som skall granskas t.ex. i klientens ledning.

Skrämselhot – Hot på grund av att revisorn känner obehag inför klientens dominans eller av yttre påtryckningar.

Annat hot – Något annat förutom ovan nämnda hot som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet (FAR 2006a).

3.8 Revisorns legitimitet

Till revisorsprofessionen räknas idag de revisorer som har auktoriteten att ge regler och värden legitimitet i samhället. Att något är legitimt och har legitimitet innebär att det är berättigat, rättfärdigat och accepterat. Begreppet legitimitet är i första hand ett socialpsykologiskt begrepp. Begreppet får sin betydelse genom att det styr och påverkar människors och grupper relationer till varandra. Legitimitet har att göra med sociala normer, värderingar och samhälliga föreställningar om vad som är rätt och riktigt (Abrahamsson & Andersen 2000).

Det finns teorier som fokuserar på vikten av information och öppenhet i förhållandet mellan organisationer, staten, individer och diverse intressentgrupper. En av dessa teorier är legitimitetsteorin. Enligt legitimitetsteorin uppnår en profession legitimitet när deras värderingar stämmer överens med samhällets värderingar. Teorin har kopplingar till intressentteorin då det är intressenterna som ger professionen dess legitimitet (Gray, Owen & Adams 1996). Värderingarna hos bolagets intressenter måste stämma överens med revisorsprofessionens värderingar för att den skall ses som legitim. Det är av största vikt att professionen kontinuerligt arbetar med att uppnå den legitimitet som samhället kräver (Abrahamsson & Andersen 2002).

3.9 Revisorn som institution

Den institutionella teorin belyser legitimitetsfenomenet genom sin betoning på regler och värde samt på förhållandet mellan individ, organisation och samhälle. Organisationer utvecklar sin egen karaktärsstruktur, den institutionaliserar vissa handlingsmönster genom en egen inre logik. Den institutionella teorin betonar att organisationer är produkter av idéer, värdesystem och värdeuppfattningar dvs. är socialt konstruerade fenomen. Organisationen uppfattas därför som ett uttryck för den sociala strukturen och får därför ett värde (Abrahamsson & Andersen 2000).

Revisorn har som främsta syfte, som tidigare nämnts, att opartiskt bekräfta trovärdigheten i de finansiella rapporterna dvs. att uttrycka en oberoende åsikt om styrelsens uppgifter uppfyller de krav som ställs på dem samt att de finansiella rapporterna visar bolagets finansiella ställning på ett rättvisande sätt (Sutton 1997). Utifrån den granskade informationen kan de aktörer som har tillräckliga kunskaper om de finansiella rapporterna bilda sig en uppfattning om bolaget och dess finansiella ställning. För att kunna förstå informationen krävs dock en viss kunskap. Genom att upprätta ett sådant kunskapskrav ”*har ett effektivt staket byggts upp runt redovisningen.*” Detta staket gör det lättare att betrakta revisionen som en institution (Falkman 2000).

Revisorer har länge verkat aktivt inom normgivningen samt utvecklade av god redovisningssed inom redovisningsområdet. Enligt DeFond och Francis (2005) finns det två viktiga institutionella kännetecken inom revisionen. Dessa är auktoriteten att upprätta standarder samt att se till att standarderna implementeras på ett korrekt sätt. Revisorsprofessionen har med andra ord ytterligare befast sin institution genom att vara självreglerande. Införandet av SOX har inneburit stora förändringar för revisorsprofessionen då det idag är PCAOB som har auktoriteten att utfärda standarder men även ansvarar för översynen av implementeringen av standarderna. PCAOB är, som vi tidigare nämnt, oberoende av SEC. SEC har dock en reglerande översyn av PCAOB samt utser PCAOB:s medlemmar. (ibid)

Efter Enron-skandalen ifrågasattes hela revisorsprofessionens trovärdighet men även professionens integritet och självregleringsprocess. DeFond och Francis (2005) skriver i sin rapport att SOX antogs av kongressen och SEC för att bestraffa revisorsprofessionen. SEC ville förbjuda alla IRT redan år 2000, men professionen motsatte sig SEC:s påtryckningar. Även USA:s kongress hade länge kritiserat IRT redan så tidigt som 1977 med *the Meacalf Subcommittee Report*. Den långa konflikten mellan revisorsprofessionen och både SEC och kongressen om IRT gjorde att hela professionen, enligt DeFond och Francis (2005), bestraffades på grund av

Enrons misslyckande. SOX är enligt författarna radikal då den skapade en fundamental ny institutionell struktur för upprättande och ikraftträdande av revisionsstandarder. Professionen är idag inte längre institutionellt självreglerande med SEC som övervakningsorgan, som tidigare nämnts, utan kontrolleras av PCAOB. Enligt DeFond och Francis (2005) finns det inget bevis för att professionens tidigare självreglering ledde till revisorsprofessionens misslyckande. De anser vidare att den viktigaste frågan i sammanhanget är huruvida SOX förbättrar revisionens kvalitet och i så fall till vilken kostnad?

3.9.1 En jämförande studie

Francis (2006) har skrivit en rapport, *Are Auditors Compromised by Nonaudit Services? Assessing the Evidence*, om huruvida en revisors oberoende påverkas av IRT. Författaren utgick från en tidigare studie av Ruddock, Taylor och Taylor, från 2006, som drog slutsatsen att USA:s lagstiftning med syftet att begränsa utbudet av IRT sannolikt inte kommer att resultera i ett ökat oberoende (Ruddock, Taylor & Taylor 2006 se Francis 2006). Enligt Francis (2006) behandlar Ruddock, Taylor och Taylors studie villkoren i Australien där IRT inte är ett lika stort problem.

Enligt Francis (2006) finns det två anledningar till varför IRT är problematiska för revisorer. För det första finns risken att en IRT påverkar revisorns roll från att vara en utomstående, skeptisk granskare till att bli en intern rådgivare och beslutfattare, och att rollen påverkar revisorns förmåga att vara oberoende. Den andra orsaken är att ökade intäkter från IRT skapar ett ekonomiskt band som även det påverkar revisorns oberoende. Francis ser IRT mer som ytterligare en relation som komplicerar revisorns oberoende, än som något helt unikt. En revisor kan aldrig vara helt oberoende då det är klienten som betalar för revisionen.

Francis (2006) anser att de studier som genomförts inom området i lika stor omfattning bör öka sitt fokus på revisionens beroende av de totala intäkterna från en klient likväl som på andelen IRT av den totala intäkten. Vidare visar de flesta studier bevis på att IRT påverkar synen på revisorns oberoende och underminerar trovärdigheten i den granskade finansiella informationen. En studie som Francis (2006) nämner demonstrerar att de börsnoterade amerikanska bolag som har en större andel kostnader för IRT får signifikant sämre aktiepris på börsen. Det visar enligt honom marknadens och intressenternas syn på bolagens höga kostnader för IRT. Francis (2006) anser att de bevis som framställs visar att investerare kan tro att IRT påverkar revisorns oberoende negativt samt även sänker revisionens kvalitet. Vidare skriver Francis (2006) att det alltid kommer att finnas ett perceptionsproblem som kommer att orsaka periodiska kriser för trovärdigheten i revisionen och

därför kan det enligt honom finnas skäl till att det skulle löna sig för professionen att frivilligt eliminera intäkterna av IRT för revisionsklienter.

Francis (2006) förstår ej varför det görs en åtskillnad mellan revision och IRT i diskussioner om huruvida revisionsintäkter kan påverka revisorns oberoende. Han diskuterar vidare om revisorns incitament i högre grad påverkas av hur viktig klienten är för revisorn, vilket enligt honom tyder på att de totala intäkterna skapar ett närmare ekonomiskt band mellan revisorn och klienten.

Studierna om investerarnas syn på IRT visar att IRT åtminstone påverkar synen på revisorns oberoende och objektivitet. Trots det finns det inga övervägande bevis för att IRT bidrar till misslyckanden i revisionen eller för att IRT försämrar kvaliteten i revisionen. Det är därför enligt Francis (2006) viktigt att professionen är medveten om de problem som IRT kan medföra för revisorsprofessionen. De empiriska studierna som genomförts visar dock att professionen kan ha rätt i påståendet att IRT bidrar till att öka revisionens kvalitet.

Francis (2006) drar slutsatsen att trots att det finns institutionella skillnader som begränsar möjligheten att jämföra Ruddock, Taylor och Taylors studie med amerikanska förhållanden, så ger studien ökade empiriska bevis om huruvida det finns en legitim anledning för revisorerna att begränsa IRT för befintliga revisionsklienter (Ruddock, Taylor & Taylor 2006 se Francis 2006). Enligt honom finns det utifrån de studier som genomförts inom området med IRT, inga konkreta bevis för att IRT påverkar revisorns oberoende. Slutsatsen är enligt honom att revisorsprofessionen har rätt i sitt uttalande att det inte finns några bevis för en koppling mellan IRT och revisionsmisslyckanden. Trots det är det viktigt att komma ihåg att studier under mer än 40 år konsekvent har visat att de finansiella rapporternas användare anser att IRT kan äventyra revisorns oberoende (Francis 2006).

4. Empiri

Kapitlet redogör för de intervjuer vi genomfört med de utvalda revisorerna. Allt som återges i kapitlet präglas av vår tolkning av det som framkommit under intervjuerna. Den empiriska undersökningen kommer att vara till underlag för uppsatsens analys i kapitel 5.

4.1 KPMG Bohlins

Johan Blume är en av KPMG: s fem avdelningschefer på Göteborgskontoret. Han är godkänd revisor och arbetar med större bolag. Han har arbetat inom branschen i sju år och det senaste året har han granskat bolag som följer *Section 404*. För att förbereda sig inför sina nya arbetsuppgifter har Blume genomgått teoretiska och praktiska interna kurser inom SOX-området. Han ser nyheterna med SOX som en utvidgning av det arbete han redan utfört tidigare, som traditionell revisor, med skillnaden att hans nuvarande arbetsuppgifter är mer detaljstyrda.

4.1.1 Intern kontroll och *Section 404*

Blumes teori till varför SOX uppkommit är att lagstiftningen är ett svar på de uppdagade företagsskandalerna med syftet att förebygga samt säkra upp den interna kontrollen. Intressenterna trodde enligt Blume att bolagen redan gjorde allt som eftersträvas i *Section 404* – det fanns ett enormt förväntningsgap vilket ledde till att bolagen fick arbeta mycket hårdare än förväntat för att uppnå de ställda kraven. Han anser vidare att *Section 404* inte behövs i Sverige då vi redan har tillräcklig lagstiftning i t.ex. ABL och Svensk kod för bolagsstyrning samt i RS 400 för revisor, som reglerar området även om kraven på dokumentation och testning inte är lika långtgående som *Section 404*. Många bolag i Sverige arbetar redan efter det tankesätt som finns i etablerade ramverk för intern kontroll som t.ex. COSO.

Blume beskriver granskningen som en föränderlig process där många förändringar inom området är på gång vilket gör att bolagen och revisorerna inte är riktigt säkra på vad som kommer att gälla inom den närmaste framtiden. Som exempel nämner revisorn att ett antal svenska bolag eventuellt kommer att avregistrera sig från SEC för att slippa följa SOX. USA är på gång att sänka kraven inom vissa områden för de bolag som måste vara SEC-registrerade. Ovissheten om förändringarna samt eventuella lättnader i reglerna gör att det uppstått en diskussion om hur bolagen i Sverige kommer att påverkas.

Blume redogör för hur han arbetar utifrån *Section 404*, där det enligt honom finns det tre steg som kännetecknar granskningsarbetet. Det första steget kallas *Walk through* och är en transaktionsanalys där revisorn går igenom bolagets väsentliga processer. Det är i den här fasen som revisorn lär sig mer om bolaget och dess verksamhet. Revisorn granskar bl.a. processdokumentation, hur transaktioner initieras, vilka nyckelkontroller som valts samt kontrollmiljön. Enligt Blume finns det här redan i Revisorsstandard i Sverige.

Nästa steg i processen kallas granskning av *Entity Level Controls* (ELC) eller på svenska företagsövergripande kontroller. Här granskas bl.a. attestrutiner, segregation of duties, övergripande bedrägerikontroller som bolaget tillämpar. Enligt Blume är ELC ingen nyhet utan utförs även på ”vanliga revisioner”. Enligt *Section 404* skall både bolaget (*management test*) och revisorn (*audit test*) inte enbart kontrollera att dessa kontroller finns utan att de dessutom är i funktion. Enligt Blume är det inte någon skillnad från svenska regler, förutom att dokumentationskraven möjligtvis blivit högre vilket kan leda till att revisionen tar mer tid.

Det sista och tredje steget kallas granskning av *Transaction Level Controls* (TLC). Här skall först bolagets ledning testa (*management test*) att uttagna nyckelkontroller i de olika processerna fungerar i verkligheten enligt respektive kontrollbeskrivning. Därefter gör revisorn ett *Audit test* dvs. ett revisionstest av de kontroller som ledningen kontrollerat dels genom nya urval, men även genom att använda samma urval som bolaget. Bolagsledningen har aldrig tidigare systematiskt genomfört sådana tester av den interna kontrollen då det ej funnits krav på det. *Section 404* har lett till en högre arbetsbelastning för bolagen med systemerade testningar. Även antalet kontroller och urvalens storlek som revisorn granskar ökar med *Section 404* mot en generell svensk granskning. Hela granskningsprocessen av *Section 404* pågår mer året-runt än vid specifika tillfällen.

På KPMG har revisorerna databaserade verktyg som stöd för hur de skall bygga upp revisionsmetodik. Internt och av PCAOB kallas metoden som behandlar revisionen av den interna kontrollen *Integrated Audit*. Enligt Blume är det ingen egentlig skillnad mot tidigare revisionsmetodik mer än att granskningen av intern kontroll har anpassats till *Section 404*.

Blume har uppmärksammat att de flesta bolag använder ramverket COSO för arbetet med intern kontroll. Arbetet med intern kontroll enligt *Section 404* har enligt Blume inledningsvis medfört en stor arbetsbörda där bolagen ofta fått ta hjälp av konsulter från andra revisionsföretag för att bygga upp samt testa den interna kontrollen. Vissa bolag har sedan tidigare

väldokumenterade och fungerande interna kontroller medan andra bolag har fått lägga ner mycket tid för att upprätta dokumentationen.

Enligt Blume är det för tidigt att säga hur granskningen påverkats i och med införandet av SOX. Han ser dock arbetet som mycket givande då han som revisor får mer tid och möjlighet att granska bolaget djupare vilket ger en positiv effekt på granskningen. Han ser dock en risk att han ibland fördjupar sig för mycket i detaljer vilket medför att det kan bli svårt att se helheten. En granskning av att bolaget uppfyller *Section 404* ger enligt honom positiva effekter för den totala revisionen.

Den största nackdelen med SOX är att den tidigare dialogen som funnits i Sverige mellan revisorn och klienten delvis försvinner. Regelverket ställer relationen mellan revisor och klient mer på sin spets vilket är det svåraste med *Section 404*. Det finns en skarp gräns i regelverket mellan vad en revisor får och inte får göra samt vad som är ledningens uppgift i processen. Revisorn får enligt regelverket inte föreslå några förbättringar eller lösningar på eventuella kontroller som inte fungerar – det får ledningen lösa på egen hand. Blume anser att målet med granskningen är att undersöka huruvida bolaget uppfyller *Section 404* för att sedan avlägga en internkontrollrapport. Han påpekar att det inte är tillåtet att utföra IRT inom SOX för en befintlig SEC-revisionsklient.

Blume tror att det i framtiden kommer att införas diverse lättnadsregler för SOX för att få ner arbetsbördan för bolagen. Han tror vidare att regelverket kommer att bli enklare att följa samt att det blir mer fokus på ELC och mindre fokus på TLC.

4.1.2 Section 201 och revisorns oberoende

Definitionen av en revisors oberoende står enligt Blume i Revisorslagen 21 § (se Bilaga 3). Föreligger det en risk för jäv skall revisorn avsäga sig uppdraget i enlighet med Revisionslagen 17 § (se Bilaga 4). För att säkerställa sitt oberoende använder revisorer enligt Blume Analysmodellen för att hitta eventuella risker för att därefter försöka eliminera dem med diverse motåtgärder. Enligt Blume är reglerna för vad som är tillåtet relativt tydliga och håller revisorn sig till dem skall det inte finnas någon risk för att oberoendet skall äventyras. Reglerna är i de flesta fall logiska och om magkänslan säger att om revisorn är inne och som Blume uttrycker det ”*tassar på oberoendet*” så stämmer det oftast. Känns något fel måste en revisor vara självkritisk och kontrollera sitt oberoende gentemot klienten. På KPMG måste Analysmodellen dokumenteras samt diskuteras med relevanta parter. Blume nämner revisorsrotation som en ny företeelse för att ytterligare befästa revisorns oberoende. Enligt Blume finns det ibland ett

förväntningsgap mellan vad som är revisorns uppgift och vad intressenterna tror är revisorns uppgift vilket kan innebära ett hot mot oberoendet.

Den svenska redovisnings- samt revisionslagstiftningen är en ramlagstiftning där det ges utrymme för egna tolkningar. I USA är lagstiftningen däremot detaljstyrd vilket betyder att det som inte är förbjudet enligt lag är tillåtet. Då det inte är detaljstyrt i Sverige finns det utrymme för diskussioner om revisorns oberoende – vilket ej går att genomföra i samma utsträckning i USA.

För att inte riskera sitt oberoende enligt *Section 201* finns det enligt Blume endast en lösning – att följa det som står i reglerna då den innehåller konkreta förbud. Även här kan det dock uppkomma diskussioner, t.ex. om revisorn kan upprätta en årsredovisning för en SOX-klient eller inte. Om man uppfyller sitt oberoende enligt *Section 201* så uppfyller man med stor sannolikhet även oberoende enligt svenska regler. Blume tror ej att *Section 201* påverkat intressenternas syn på revisorns oberoende då de oftast ej vet skillnaden mellan amerikanska och svenska regler. Han anser vidare att bolagens anpassning till SOX påverkar investerarnas förtroende för bolaget minimalt. Det är endast om ett bolag skulle få svårigheter att uppfylla regelverket som investerarnas åsikter skulle kunna påverkas negativt.

4.2 Ernst & Young

Vår respondent på Ernst & Youngs Göteborgskontor arbetar som auktoriserad revisor och manager. De senaste tre åren har hon arbetat med både granskning och konsultation av intern kontroll enligt *Section 404*. Den utbildning som sker inom byrån är främst intern men de anställda får även mycket information från Ernst & Youngs globala nätverk. Då respondenten vill vara anonym har vi valt att kalla henne Svensson, vilket är ett fingerat namn.

4.2.1 Intern kontroll och *Section 404*

Svensson tror att SOX skapades för att öka förtroendet för bolagen. Hon ser redovisningskandalerna som den bidragande faktorn men att förslaget på en lagstiftning som SOX redan fanns innan skandalerna inträffade. Skandalerna blev däremot en varningssignal på att en lagstiftning behövdes. Det fanns ett behov av mer struktur på ledningsnivå då en finansiell rapport som attesterats av ledningen får ett ökat värde. Dessutom ger en god intern kontroll bättre underlag för ledningens beslutsfattande samt ökar tillförlitligheten till informationen.

Revisorn anser att *Section 404* inte är helt anpassad för svenska bolag. Hon ser dock att de krav som ställs i viss utsträckning är bra för större bolag.

Bolagen får med hjälp av de krav som ställs lättare att uppnå sina mål, uppnå ökad tillförlitlighet i rapporterna samt ökad struktur i verksamheten genom bl.a. diverse policys och riskanalyser. SOX bidrar med ett välgrundat tankesätt men bör dra ner kraven på detaljnivå, vilket Svensson ser en tendens på att den börjat göra. Det pågår ett arbete med att rationalisera bland de kontroller som finns för att kunna effektivisera revisionsarbetet. Vissa kontroller på lägre nivå täcks in av kontroller på högre nivå vilket gör att revisorn ej behöver granska båda kontrollnivåerna. Det sker idag med andra ord en anpassningsprocess där det förs en dialog mellan revisorer och bolagen om vilka kontroller som bör anses vara nyckelkontroller. *Entity Level Controls* (ELC) dvs. en typ av företagsövergripande kontroller som nu är i fokus.

Svensson anser att det varit lätt att anpassa byråns granskningsrutiner till *Section 404*. Det beror på att *Section 404* har likheter med den ordinarie revisionsprocessen. *Section 404* förespråkar att mer fokus läggs på kontroller vilket i sin tur innebär att mindre substansgranskning behöver utföras. Revisionen underlättas om bolaget följer *Section 404* då revisorn lättare kan skapa sig en bild av bolagets väsentliga processer.

COSO är enligt Svensson det ramverk för intern kontroll som är det mest förekommande hos de bolag som hon reviderar – hon har ej sett något annat i sitt arbete. Vid en granskning enligt *Section 404* går revisorn igenom en process i taget som t.ex. intäktsprocessen. Revisorn gör då en *Walk through* dvs. följer processflödet och verifierar att den dokumentation som finns är korrekt. Därefter identifierar Svensson kontroller och väljer ut de kontroller som ger störst täckning för att därefter testa dem. Hon väljer ut de processkontroller som ger störst täckning då de minskar revisionsrisken. Ett granskningsprogram upprättas därefter för de kontroller som valts ut för testning. I granskningsprogrammet framgår vad som skall testas samt antal stickprov. Det krävs olika urval beroende på om kontrollerna genomförs dagligen, månatligen osv. Testningen är relativt tidskrävande då den sker på en detaljerad nivå samt att det för kontroller som utförs dagligen krävs ett stort urval.

Enligt Svensson är *Section 404* bra om det tillämpas på rätt sätt av bolaget då det medför en ökad intern kontroll samt lyfter upp ansvaret av de finansiella rapporterna på ledningsnivå. Dessutom har lagstiftningen bidragit till att mer fokus läggs på den interna kontrollen. De svårigheter som uppstått för bolagens tillämpning av *Section 404* beror till stor del på hur mycket arbete bolagen lagt ner på den interna kontrollen innan lagstiftningen infördes. Vissa bolag hade redan sedan tidigare en välfungerande intern kontroll samt god dokumentation av sina processflöden och rutiner. Arbetet är dock tidsödande och det har ibland visat sig vara svårt för bolagen att få tag på rätt

resurser i form av personer med insikt i bolagets processer som även har de ekonomiska kunskaper som krävs. En risk som kan uppstå är enligt Svensson att bolaget hamnar i ett alltför operativt tänkande och glömmer bort det finansiella syftet.

Section 404 har enligt Svensson ökat granskningens fokus på kontroller. De fördelar Svensson ser med den nya lagstiftningen är att bolagen får en bättre struktur, stärkta kontroller samt ett mer likartat arbetssätt då det finns arbetsbeskrivningar. Från revisorns perspektiv bidrar lagstiftningen till att det blir lättare för revisorn att sätta sig in i bolagets verksamhet då processer och kontroller finns på plats och är dokumenterade. Ledningen får dessutom en bättre överblick på hur verksamheten bedrivs och kan därmed eliminera onödiga arbetsuppgifter. De nackdelar Svensson upplevt med SOX är att personalen i de granskade bolagen ej känner att bolaget litar på dem längre då mycket av det arbete som utförs skall kontrolleras av någon annan. Dessutom är arbetet tidskrävande och tar resurser från andra områden inom bolaget.

Svensson anser att ett problem med *Section 404* är veta om hon förstått kontrollen på ett riktigt sätt så att hon kan tillämpa korrekta tester för att se om den fungerar som den ska. Det är enligt henne ibland svårt som utomstående att förstå kontrollens funktion och syfte. Dessutom kan det enligt henne vara svårt att få tiden att räcka till. Svensson anser att hennes viktigaste uppgift vid en granskning enligt *Section 404* är att bilda sig en uppfattning av vilken nivå av intern kontroll som föreligger på bolaget. Detta för att revisorn skall veta om hon kan lita på bolagets kontroller, eller ej, samt för att beräkna hur omfattande kontrollgranskningen bör bli.

Hittar Svensson *deficiencies* dvs. brister som behöver åtgärdas hos klienten diskuterar hon rimliga åtgärder samt rekommendationer med lösningar med klienten. Revisorns uppgift är enligt henne att notera de brister som finns men ej att implementera lösningar åt klienten. Enligt Svensson går det tydlig gräns mellan vad som är tillåtet inom *Section 404*. Byrån utför endast *Section 404* IRT åt de bolag som inte är deras revisionsklienter. Hon ser dock ett ökat behov av IRT inom området.

Svensson anser att *Section 404* kommer att underlätta revisionen då bolagen nu måste gå igenom sina processer och därmed ställa upp kontroller för desamma. Bolagen har fått en annan struktur och kan visa vilka processer samt kontroller som de har vilket gör att revisorn får en bättre överblick av bolagets verksamhet samt på hur bolaget fungerar. Svensson anser dock att hon som revisor aldrig helt kan förlita sig på det som ledningen kontrollerat då det alltid finns en risk för fel.

4.2.2 Section 201 och revisorns oberoende

Oberoende för Svensson är att veta vad hon får och inte får göra på olika revisionsuppdrag. En revisor skall vara mån om sin integritet samt upprätthålla en professionell relation till klienten. En revisor skall vara noga med att eliminera risker som t.ex. självgranskningshot, ekonomiskt intressehot samt vänskapshot, vilket är en självklarhet för henne. På de uppdrag där både revision och konsultation utförs av samma byrå är det av vikt att noga kontrollera och dokumentera att det ej föreligger någon risk för att revisorns oberoende ifrågasätts. Det är enligt Svensson viktigt att inta en restriktiv hållning vid förfrågningar om att utföra IRT åt en revisionsklient. För att säkerställa sitt oberoende är Svensson noga med att inte utföra konsultationen hos sina revisionskunder som skulle kunna innebära en risk för att hennes oberoende blev ifrågasatt.

Det är vidare viktigt att eliminera risken för jäv. Som exempel nämner revisorn att det ibland kan uppstå situationer där klienten erbjuder revisorn gåvor samt rabatter. Här är det då viktigt att revisorn noga överväger de risker som kan uppstå om han eller hon tar emot gåvan, då oberoendet kan komma att ifrågasättas.

SOX ställer till skillnad från den svenska analysmodellen högre krav på revisorns oberoende. För att få utföra IRT åt en klient kräver lagen att revisorn fått ett *preapproval* dvs. ett för - godkännande av revisionskommittén på bolaget. Enligt Svensson är den svenska analysmodellen dock fullt tillräcklig för Sverige. Hon har vidare sett en utveckling av ett ökat fokus på revisorns oberoende under de senaste 10 åren, men även ett ökat fokus på vad som är tillåten respektive ej tillåten konsultation för en revisionskund.

Svensson anser att oberoendefrågan inte enbart påverkats av SOX:s hårda regelverk utan även av andra normbildare samt att det är resultatet på de senaste årens ökade krav och förväntningar från intressenterna. Hon anser vidare att det är vettigt med tydliga riktlinjer för att intressenterna skall kunna förlita sig på revisionen. Anpassningen till *Section 404* kommer att skapa ett ökat förtroende för bolagen samt för revisorerna. Hon ser vidare att intressenterna har ett större fokus på revisorns oberoende idag jämfört med tidigare.

4.3 Deloitte Touche Tohmatsu

Vår respondent på Deloitte's kontor i Göteborg arbetar som auktoriserad revisor. Hon har arbetat inom byrån i 10 år och har arbetat med SOX sedan 2004. Den kunskap hon besitter inom området har hon fått genom interna utbildningar på byrån. Då respondenten vill vara anonym med hänsyn till

sina klienter, har vi valt att kalla henne Johansson, vilket är ett fingerat namn.

4.3.1 Intern kontroll och *Section 404*

Johansson anser sig veta att SOX antogs på grund av de stora skandalerna i USA under åren 2001-2002 där syftet med lagstiftningen är att säkerställa bolagens interna kontroll för att förhindra att liknande händelser uppstår i framtiden.

Revisorn anser att SOX är för omfattande för de flesta svenska bolag men däremot anser hon att intern kontroll är nödvändig då den måste finnas för att kunna säkerställa de finansiella posterna. Hon anser vidare att SOX i sin nuvarande utformning bättre passar svenska aktiebolag av större dignitet. Hon har vidare hört rykten om att det eventuellt kan komma ut en begränsad version av dagens SOX.

Granskningen av den interna kontrollen enligt *Section 404* är inte helt olik det arbetssätt som fanns tidigare inom området. Johansson ser den nya granskningen av den interna kontrollen som mer omfattande och styrd. Det kan enligt henne vara svårt att få tiden att räcka till samt att få till en optimal resursplanering. För att granskningen skall bli så effektiv som möjligt krävs det personer med rätt kompetens och erfarenhet.

Vid en granskning av den interna kontrollen granskar först bolagen själva sin egen interna kontroll, vilken ser lite olika ut beroende på vad det är för slags verksamhet bolaget bedriver. Därefter tar revisorn del av bolagets egna granskning och gör en kvalitetskontroll. Revisorn fortsätter sedan med att göra stickprov för att kontrollera om de slutsatser som bolaget kommit fram till är desamma som revisorn kommit fram till. Det kan t.ex. röra sig om en granskning av ankomstkontroll av gods där revisorn kontrollerar att bolaget har en fungerande intern kontroll där följesedeln är kontrollerad och stämmer med faktiskt ankommet gods. Bolaget skall kunna visa vilka kontroller som genomförs i en process vilket gör att revisionen måste vara väldigt detaljerad.

Enligt Johansson är COSO ett begrepp som hon personligen inte kommit i kontakt med i samband med SOX-arbetet. Hon ser COSO mer som en del av de interna kontrollerna som inte kan kopplas till en specifik process i bolaget utan är mer övergripande. Målsättningen med den interna kontrollen är dock samma inom bolagen oavsett om riktlinjerna är internt uppbyggda eller ej. Det viktigaste är dock att riktlinjerna är internt kommunicerade.

Enligt Johansson är *Section 404* enligt bolagen svår att förstå och dessutom väldigt resurskrävande. *Section 404* kräver enligt Johansson mycket resurser av bolagen – både i form av tid och personal. Det handlar om att få en fungerande struktur inom bolaget med nödvändig dokumentation samt för hantering av avvikelser. Granskningen av den interna kontrollen har med de nya reglerna blivit mer detaljerad och därmed mer omfattande. En av fördelarna med *Section 404* är enligt Johansson att den kan förebygga att stora fel ej upptäcks. Då bolagen dessutom tvingas att upprätta en intern kontroll blir det på sikt, genom en effektivisering, mer lönsamt när onödiga arbetsmoment kan upptäckas och uteslutas.

Det svåraste som Johansson upplevt med *Section 404* är att bolagen själva inte har den förståelse som krävs för den nya lagen – de ser den som något som de ej vill befatta sig med. Det finns en viss problematik med de anställdas attityd gentemot de nya arbetsuppgifter som uppstått då de är tidskrävande. Det krävs mycket av revisorn för att sätta sig in i bolagets verksamhet samt för att förstå de processer och kontroller som finns. Därför är det även svårt för revisorn att förstå den interna kontrollen som helhet.

Johansson ser ingen skillnad på den granskning hon genomför enligt *Section 404* och den traditionella granskningen. Hon ser revisorn som klientens bollplank för att hjälpa dem att tolka, förstå och implementera *Section 404*. Johansson anser att hennes viktigaste uppgift är, liksom tidigare, att säkerställa att de interna kontrollerna är tillfredsställande när hon uttalar sig om bolaget i revisionsberättelsen.

En granskning av den interna kontrollen skiljer sig åt från bolag till bolag. De bolag som har en fungerande god intern kontroll behöver inte en lika omfattande substansgranskning. Istället intervjuar revisorn den person inom bolaget som genomfört bolagets kontroller av den interna kontrollen. Därefter gör revisorn egna stickprov för att kontrollera att allt stämmer. De problem som revisorn hjälper bolagen med är situationsanpassade – det finns ej något som de genomgående hjälper alla bolag med. Johansson hjälper sina klienter med att förstå teorin som t.ex. hur många stickprov som SOX kräver. Hon ger även förslag på hur de skall tolka samt följa upp en avvikelse. Däremot hjälper hon aldrig sina klienter med att dra några slutsatser eller säger åt dem att göra "*si eller så*". Det finns enligt henne tydliga regler från SEC på vad revisorn får och inte får hjälpa sina klienter med.

Den nya lagstiftningen har inneburit ett ökat behov av IRT för att bl.a. bygga upp en struktur för bolagens interna kontroll vilket enligt Johansson har varit det svåraste för bolagen som berörs. Det kan handla om vad de skall ha för

format för den interna rapporteringen, att ställa upp en ansvarsfördelning samt skapa mallar för rapportering och avvikelseuppföljning.

Johansson anser ej att de nya regler som SOX ställer kommer att bidra till en säkrare revision än tidigare då revisionen alltid bör uppnå en viss nivå av säkerhet. Däremot bidrar de nya reglerna till att revisorn får, som Johansson uttrycker det, "*mer kött på benen*" vilket leder till att en revisor förstår bolaget bättre då han eller hon blir mer insatt i verksamheten och kan ge förslag på förbättringar och effektiviseringar. Hon anser vidare att *Section 404* bidrar till att säkerställa de finansiella rapporterna. Enligt henne finns det två ansatser för revision av den interna kontrollen. Antingen en intern kontrollansats som bygger på att testa den interna kontrollen som tillämpas då bolaget har en fungerande intern kontroll och där revisionsrisken är låg. Den andra ansatsen är substansansatsen som bygger på en substansgranskning av olika poster. Skillnaden dem emellan är att i den interna kontrollansatsen har bolaget redan verifierat poster med sin interna kontroll medan revisorn i substansansatsen är den som både måste verifiera samt granska posten. Viss substansgranskning krävs dock alltid, vilket även gäller den interna kontrollansatsen. Säkerheten i de finansiella posterna skall ej skilja sig åt oavsett om bolaget följer *Section 404* eller ej.

4.3.2 Section 201 och revisorns oberoende

Oberoende är enligt Johansson att hon som revisor är neutral och ej bistår bolaget med förslag som kan påverka bolaget i en viss riktning. Johansson anser att det är viktigt att skilja mellan att *hjälpa* och *styra* bolaget i en viss riktning. Revisorn måste även vara försiktig med att ge bolaget rekommendationer och se till att vara neutral i sina råd. Hur bolaget skall åtgärda sina problem är deras eget ansvar.

Johansson anser att SOX är mer konkret än den svenska analysmodellen, avseende oberoendet, då SOX räknar upp vad som är tillåtet och förbjudet. Analysmodellen är däremot öppen för egna tolkningar. Hennes slutsats är dock att oavsett regelverk blir resultatet detsamma.

För att oberoendet inte skall äventyras skall revisorn alltid bära med sig frågeställningen "*kan mitt oberoende ifrågasättas eller äventyras om jag gör detta?*" Johansson skiljer på oberoende och SOX då hon anser att SOX är bolagets ansvar medan oberoendet är revisorns ansvar. Erfarna SOX-bolag vet vad som gäller.

Johansson tror att SOX kommer att förbättra investerarnas förtroende till bolagen då de får en bekräftelse på att bolaget fungerar som det ska med revisionsberättelsen. Johansson tror ej att revisorer ses som mer oberoende

idag i och med införandet av SOX då SOX enligt henne ej förhindrar att det uppstår situationer där beroendeförhållanden kan uppstå.

4.4 Öhrlings PriceWaterhouseCoopers

Johan Malmqvist arbetar som auktoriserad revisor på Öhrlings Pricewaterhousecoopers kontor i Göteborg. Han har arbetat på kontoret sedan 1998 och är idag senior manager på byrån. Malmqvist kom i kontakt med SOX redan år 2004 då han arbetade på byråns Chicagokontor under åren 2004-2006 vilka var inledningsåren för SOX i USA.

4.4.1 Intern kontroll och *Section 404*

Malmqvist har genomgått ett antal interna utbildningar då det inom byrån är ett krav för att kunna genomföra en SOX-granskning hos klient. Det har varit mycket nya begrepp och ny terminologi som han som revisor varit tvungen att sätta sig in i. Malmqvist anser att SOX medfört en ny sorts relation där revisorn arbetar närmare klienten – att de idag går mer åt samma håll då målsättningen med den interna kontrollen är densamma i och med att bolaget gör sin egen utvärdering av intern kontroll.

Malmqvist förmodar att den utlösande faktorn till att lagstiftningen skapades var de stora redovisningsskandalerna med Enron i spetsen men även skandaler i Europa som med det italienska bolaget Parmalat. Trycket från markanden var stort då intressenter ej kunde förlita sig på de finansiella rapporterna i tillräcklig utsträckning. Syftet med SOX var enligt honom att säkerställa kvalitén i den finansiella rapporteringen.

Svenska bolag är sedan tidigare duktiga på intern kontroll enligt Malmqvist. Som exempel nämner han att vi i Sverige är ett av få länder i världen som har krav på förvaltningsrevision där revisorn skall uttala sig om bolagens förvaltning och om eventuella brister i den interna kontrollen. Det finns ändå ett behov av att säkerställa kvalitén i den interna kontrollen. Det är enligt Malmqvist viktigt att framhålla att begreppet intern kontroll funnits länge – t.ex. har kontrollbaserad revision funnits länge. SOX omfattning skiljer sig dock från de nationella regler som fanns tidigare, då SOX tog lagstiftningen flera steg längre och gjorde den mer detaljstyrd och därmed mer omfattande.

Granskningsrutinerna inom byrån har anpassats till SOX där bl.a. den interna handboken för revision fått utvecklas mot SOX. Malmqvist nämner *Integrated Audit* som är en revision som syftar till att uppnå kraven för att kunna uttala sig om både intern kontroll och den finansiella rapporteringen. Det sker en ständig utveckling och anpassning till regelverket. Det genomförs vidare mycket utbildningar internt för att kunna förstå och tolka

bolagens processer och interna kontroller. Det handlar mycket om att hitta rätt nivå för revisionen samt att göra rätt saker och därför krävs det mycket utbildningar för att revisorn skall kunna lägga revisionen på rätt nivå.

Det finns enligt Malmqvist ett förslag på gång av en *Audit Standard 5 (AS 5)* som till skillnaden från tidigare revisionsstandarder är förenklad och inte lika detaljstyrd. Den nya standarden ger revisorn möjligheten att själv göra riskbedömningar och går ifrån ledningens direkta styrning då SEC har sin *Management Guide* som reglerar detta. Den föreslagna *AS 5* kommer enligt Malmqvist vidare förenkla revisionen i många bolag då revisorn inte längre behöver uttala sig om bolagets egen utvärdering, utan ska lägga mer fokus på den egna utvärderingen av bolagets interna kontroll samt fokus på hur den fungerar.

Hur detaljerad en *Section 404* granskning är beror på den risknivå som revisionen baseras på och den riskbild som revisorn har framför sig. På vissa områden där det föreligger en låg revisionsrisk behövs inte en lika omfattande granskning som på andra områden med högre revisionsrisk. En SOX-granskning är enligt Malmqvist en detaljerad intern kontrollgranskning som handlar om att förstå och utvärdera den interna kontrollmiljön. Granskningen består av två moment; först skall revisorn sätta sig in i verksamheten och dess processer. Därefter skall revisorn testa om den interna kontrollen är god och sedan verifiera den.

Malmqvist ser COSO som det mest använda och etablerade ramverket inom intern kontroll. Det är enligt honom en bra grund att utgå ifrån då bolagen bygger upp sin interna kontrollmiljö och riktlinjer att arbeta efter.

Section 404 har varit svår att implementera och tillämpa för bolagen enligt Malmqvist, eftersom de ej haft bra vägledning för vad de behöver göra samt för vad som krävs av dem. Det har lett till att bolagen lagt ner mer tid än nödvändigt då många bolag sedan tidigare redan haft en god intern kontroll. Arbetet har varit mycket komplext då det krävts omfattande teoretiska kunskaper inom bolagen för att kunna bygga upp, dokumentera och testa den interna kontrollen. Globala bolag samt bolag med många utspridda enheter har haft det svårare då de ej vetat vilken nivå av intern kontroll som de skall lägga sig på, vilket gjort att deras arbetsbörda blivit stor.

Införandet av SOX har bidragit till att underlätta den traditionella revisionen samt uttalanden i revisionsberättelsen. Många bolag har investerat väldigt mycket resurser i den interna kontrollen vilket revisorn har nytta av i sin granskning då det skapar mer struktur. Även om kostnaderna har ökat för bolagen har nyttan för den traditionella revisionen ökat och på sikt kommer

troligen kostnaden för den traditionella revisionen över bolagets finansiella rapporter att minska.

Section 404 har bidragit till att bolagen i de flesta fall fått en bättre finansiell rapportering, beroende på vilken nivå av intern kontroll de haft sedan tidigare. Det kan dock vara svårt för marknaden att se nyttan då det oftast rör sig om en förbättrad intern nivå av den finansiella rapporteringen som är subjektiv och därför kan vara svår att mäta utifrån. Den främsta nackdelen med *Section 404* är enligt Malmqvist att implementeringen kostar mycket samt att arbetsbelastningen ökar för bolaget. Dock tror revisorn att *AS 5* kommer att minska arbetsbördan och bidra till en bättre kostnadssituation för bolagen.

Det svåraste med en intern kontrollgranskning är enligt Malmqvist inledningsfasen då revisorn måste bedöma revisionsrisken för den nya klienten samt avgöra hur grundlig och omfattande granskning som krävs. Under planeringsfasen är det viktigt att bedöma bolaget för att kunna göra rätt saker för att det skall bli en effektiv revision. Här är det viktigt att revisorn analyserar och bedömer väsentliga områden, vilket enligt Malmqvist är väldigt subjektivt och svårt att mäta. Här kan det krävas en diskussion om hur väsentliga de olika bristerna är för helheten. Vidare måste revisorn bedöma bolagets egen tolkning av vad som enligt dem är väsentliga områden.

Enligt Malmqvist är hans viktigaste uppgift som revisor att komma fram till en rapportering om den interna kontrollen i revisionsberättelsen. Det är viktigt att klienten och revisorn har samma mål vilket gör att revisorn bör ha ett nära samarbete med klienten. Revisorn kan vara ett bollplank som klienten kan diskutera och planera ihop med.

Hur mycket Malmqvist hjälper sina klienter med beror på bolaget och vilka risker som finns i deras olika områden. Revisorn för ofta en dialog med klienten avseende vilken nivå bolaget ska ha för sin interna kontroll, men får ej vara en del av deras interna kontrollstruktur. Implementeringen av SOX har medfört att bolagen ofta ej haft någon annan än revisorn att diskutera den interna kontrollen med när de varit osäkra inför vissa frågeställningar.

I vissa fall kan det vara svårt att skilja på konsultationen och revisionen eftersom revisorn ofta är en viktig avstämningspart i redovisningsfrågor eller vid frågor om intern kontroll. Det är enligt Malmqvist svårt att dra gränser även om det finns tydliga regelverk för vad som är tillåtet eller förbjudet. Revisorn säger att han får en känsla av vad som känns rätt och vad som känns fel. Dessutom krävs det ett *preapproval* från centralt håll när en revisionsklient vill ha konsultation.

Omfattningen av IRT på befintliga revisionsklienter varierar. Avseende SOX har det varit vanligare med vägledning i inledningsfasen av SOX-implementeringen då bolaget t.ex. vill stämma av och föra en diskussion med revisorn om de har tillräckligt bra tester för sin interna kontroll. Bolagen anser ofta att det är lättare att vända sig till sin befintliga revisor än till någon annan då den befintliga revisorn är bättre insatt i bolagets verksamhet. Malmqvist trycker på att det är viktigt att revisorn ej är inblandad i klientens interna kontrollstruktur. Det finns enligt honom en praktisk gråzon för vad som är konsultation eller ej men där regelverken trots allt är tydliga och det är sällan ett problem att avgöra vad som är lämpligt eller inte. För vissa bolag som varit sämre på intern kontroll innan SOX har regelverket medfört att IRT ökat men den största ökningen för bolagen har legat i anlitan av andra konsulter än den egna revisorn då denne inte kan genomföra bolagets arbete i form av dokumentation och egen testning. Enligt Malmqvist har svenska bolag dock haft tid på sig att upprätta en fungerande intern kontroll och därför varit bättre förberedda när lagen väl trädde ikraft.

Om bolagen investerat mycket resurser på att utveckla sin interna kontrollstruktur antar Malmqvist att det kommer att påverka revisionen positivt. Detta är dock väldigt individuellt och beror på vad det är för slags bolag. När det exempelvis rör sig om bolag med låg risk testar revisorn den interna kontrollen samt gör en ytterst begränsad ytterligare granskning för att han ska känna att han har tillräckligt med underlag för revisionsberättelsen. Då bolagen lägger ner mer tid på sin interna kontroll leder det till en högre tillförlitlighet i revisionen.

De bolag som sedan tidigare redan hade en god intern kontroll har inte sett en så stor skillnad med de nya och de gamla reglerna. Däremot har det lett till att de bolag som berörs har fått bättre struktur och en känsla för vad de har i sina böcker. Till skillnad från USA har vi i Sverige principbaserade regler med utrymme för egna tolkningar. Vidare har vi även krav på en förvaltningsrevision vilket enligt Malmqvist är en fördel jämfört med USA. Trenden går mot ett ökat fokus på intern kontroll då marknaden kräver det. Bolagen tänker mer i de här termerna och ser fördelarna med att kunna visa upp sin goda interna kontroll för intressenterna.

4.4.2 Section 201 och revisorns oberoende

Enligt Malmqvist är oberoendet en svår fråga för honom som revisor. Oberoendet är en av hörnstenarna i revisionen då det som står i teorin skall omsättas i praktiken vilket i vissa avseenden kan vara komplicerat. Malmqvist framför att han vid gränsfall hellre gör en sak för lite än en sak

för mycket för att inte äventyra sitt oberoende. Det har alltid funnits ett krav på att revisorn skall vara oberoende. Enron och andra redovisningsskandaler gjorde att det uppstod en diskussion om revisorns oberoende som ifrågasattes. Enligt Malmqvist finns det ett förväntningsgap på vad samhället anser eller tror är revisorns uppgift samt vad en revision innebär. Det finns en gråzon för vad revisorn gör eller kan göra. Alla revisionsbyråer arbetar mycket med oberoendet och satsar mycket på interna diskussioner för att alla skall veta vad oberoende innebär samt för att säkerställa att det inte sker några överträdelser. Det finns enligt Malmqvist skillnader mellan stora och små bolag då de mindre bolagen har ett större behov av vägledning vilket gör det svårare för revisorn att dra gränser för oberoendet.

Malmqvist skönjer ingen större skillnad mellan den svenska analysmodellen och den amerikanska *Section 201* då båda utgår ifrån samma syfte och mål – revisorns oberoende. USA är dock betydligt mer tydliga med att ange vad som är tillåtet eller förbjudet. De två regelverken har olika angreppssätt för att uppnå syftet men skall enligt revisorn ej skilja sig åt i praktiken.

Revisorn får aldrig vara en del av bolagets interna kontroll. Exempelvis får revisorn ej dokumentera bolagets interna policys. Däremot måste revisorn föra en dialog med klienten om den interna kontrollens olika moment för att uppnå en lämplig nivå för vad som är mest lämpligt för bolagets interna kontroll. Revisorn känner oftast av vart gränser för revisionen går innan den övergår i konsultation för att oberoendet ej ska äventyras. På byrån har de enligt Malmqvist interna system som hjälpmedel för att inte äventyra sitt oberoende som revisor samt för att säkerställa och dokumentera sitt oberoende.

Malmqvist anser ej att oberoendet påverkats i någon större grad i och med SOX-reglerna, utan har enbart blivit tydligare med vad som gäller. Däremot tror Malmqvist att investerarna ser positivt på SOX som helhet. De känner att de har fått ökat förtroende för de finansiella rapporterna då det uppkommit fler lagar och regler. SOX antogs för att åtgärda en brist som fanns på marknaden. Malmqvist anser att trots att det tagits ett krafttag för den interna kontrollen och oberoendet har han i sitt arbete som revisor inte märkt någon skillnad för sitt eget oberoende.

5. Analys och egna tolkningar

I analyskapitlet kommer vi att reflektera över och analysera den empiriska undersökningen som är kopplad till den teoretiska referensramen. Kapitlet avslutas med våra egna reflektioner och tolkningar.

5.1 Intern kontroll och *Section 404*

SOX antogs som en reaktion på de redovisningsskandaler som inträffade i början av 2000-talet där stora bolag som t.ex. Enron och WorldCom gått under (Boynton & Johnson 2006). Svensson lyfte dock fram att lagförslaget redan fanns tidigare men att det var skandalerna som var faktorn som gjorde att SOX antogs. Vidare säger hon att det fanns ett behov av mer struktur på ledningsnivå då en attesterad finansiell rapportering anses ha mer värde. Införandet av SOX har enligt Sutton (2002) medfört en rad långtgående förändringar av översynen samt regleringen av den finansiella rapporteringen. Respondenterna är eniga om att syftet med den nya lagstiftningen var att säkra upp bolagens interna kontroll och därmed säkerställa kvalitén i de finansiella rapporterna.

Då SOX omfattar samtliga bolag som är registrerade hos SEC och även gäller exterritoriellt (Greene et al 2003) har ett antal svenska bolag påverkats (Näringsliv 2006a). Våra respondenter anser att den nuvarande SOX är alltför omfattande i sin nuvarande utformning och ej är anpassad för svenska bolag. Svensson och Johansson anser vidare att SOX är bäst lämpad för större bolag då lagen hjälper bolagen att lättare uppnå sina mål samt ökar strukturen i verksamheten. Blume anser att vi har tillräcklig lagstiftning i Sverige som reglerar området och Malmqvist nämner vidare det svenska kravet på förvaltningsrevision som ett bra sätt att mäta ledningens arbete i bolaget.

Den interna kontrollen är till för att uppnå tre mål: tillförlitlighet till den finansiella informationen, uppfylla lagar och regler samt uppnå effektivitet i driften (Boynton & Johnson 2006). I och med införandet av SOX har kraven på den interna kontrollen ökat. Nu finns det mer krav på detaljnivå i utvärderingen av verksamhetens processer och kontroller. De högre ställda detaljkraven har gjort att arbetet för bolagen med implementeringen av SOX har varit mycket resurskrävande (FAR 2006) vilket även våra respondenter har uppmärksammat. Enligt Malmqvist har arbetet varit mycket omfattande för bolagen då det krävs mycket teoretiska kunskaper för att kunna implementera SOX på rätt sätt. Vidare har Johansson uppmärksammat att det varit svårt för bolagen att få tag på rätt personer med rätt kompetens för

arbetet med den interna kontrollen. Många bolag ser SOX som alltför omfattande för att vara värd mödan och har därför valt att avregistrera sig från den amerikanska börsen och istället registrera sig på Londonbörsen då de ej har lika strikta krav (Bartos 2005).

De svårigheter som uppstått för bolagens tillämpning av *Section 404* beror enligt Svensson till stor del på hur mycket arbete bolagen lagt ner på den interna kontrollen innan lagstiftningen infördes. Johansson nämner vidare att en av de största svårigheterna har varit de anställdas attityder gentemot den nya lagstiftningen, där Svensson exempelvis upplevt att personalen i de granskade bolagen ej känner att bolaget litar på dem längre då en stor del av arbetet kontrolleras av någon annan.

En granskning av den interna kontrollen enligt *Section 404* ser enligt Johansson lite olika ut beroende på vad för slags verksamhet bolaget bedriver. Revisorn bör enligt McConnel och Banks (2003) skapa sig en förståelse för både den interna kontrollen och de finansiella rapporterna för att kunna bilda sig en uppfattning om bolagets verksamhet. Det stämmer väl överens med Malmqvist beskrivning av två moment; först skall revisorn sätta sig in i bolagets verksamhet och dess processer. Därefter skall revisorn testa och verifiera den interna kontrollen. Det är endast vid en granskning av den interna kontrollen som revisorn kan inhämta tillräckliga bevis från revisionen för att kunna uttala sig om effektiviteten i den interna kontrollen och därmed säkerställa de finansiella rapporternas tillförlitlighet (KPMG 2003).

Svensson beskriver att det idag sker en anpassningsprocess där det förs en dialog mellan revisorn och klienten om vilka kontroller som är väsentliga och därmed är nyckelkontroller. Enligt Malmqvist är en granskning av den interna kontrollen detaljerad och handlar om att förstå och utvärdera den interna kontrollen. Enligt Blume kontrollerar en revisor vid en granskning bolagets dokumentation, utvalda nyckelprocesser samt om bolaget valt rätt processer för intern kontroll. Nyckelprocesserna skall fokusera på de processer som är betydelse för den finansiella rapporteringen (Moeller 2004). Då inte alla mål och relaterade kontroller är relevanta för en revision är det en av revisorns främsta uppgifter att identifiera de mål och kontroller som är väsentliga. Johansson gör därefter stickprov för att kontrollera om bolagets slutsatser stämmer överens med revisorns slutsatser om den interna kontrollen.

När ett bolag har dokumenterat sina nyckelprocesser skall de uppskatta risken för att något går fel (Moeller 2004). Hur detaljerad en granskning av den interna kontrollen är beror enligt Malmqvist på den risk revisorn bedömt att en granskning av bolaget innebär för revisorn. Riskbedömningen är enligt

honom det svåraste i hela revisionsprocessen. Han anser att det under planeringsfasen kan vara svårt att göra en bedömning av bolaget och därmed göra rätt kontroller för att resultatet skall bli en effektiv granskning. Revisorn måste analysera det reviderade bolagets eventuella risker och välja granskningsmetoder utifrån riskanalysen. Den risk som revisorn ställs inför ett granskningsuppdrag kallas revisionsrisk och innebär risken för ett felaktigt uttalande i revisionsberättelsen (FAR 2006a). Om felaktigheter inte upptäcks av revisorn kan det leda till att det reviderade bolaget mister sin trovärdighet.

Enligt *Section 404* i SOX skall bolagens styrelse utvärdera den interna kontrollen avseende den finansiella rapporteringen i enlighet med ett etablerat ramverk för intern kontroll (FAR 2006). Ramverket är ett verktyg för utvärdering av den interna kontrollen som bolag kan använda för att utvärdera sin interna kontroll. Enligt Blume, Malmqvist och Svensson är det ramverk som används för intern kontroll COSO. Malmqvist anser vidare att COSO är en bra grund att utgå ifrån när bolag vill bygga upp sitt interna kontrollsystem. Johansson uttrycker däremot att COSO inte är ett begrepp som hon personligen kommit i kontakt med, hon ser COSO mer som en del av den interna kontrollen som är av en mer övergripande karaktär.

En av fördelarna med *Section 404* är enligt Johansson att den kan förebygga att stora fel ej upptäcks. Svensson anser att lagstiftningen har lett till att bolagen fått en bättre struktur, stärkta kontroller samt ett mer likartat arbetssätt. Lagstiftningen har även lett till att revisorn nu får det lättare att sätta sig in i bolagets verksamhet då kontroller och processer finns på plats och är dokumenterade. Johansson ser den nya lagstiftningen som en effektivisering på sikt av bolagens verksamhet då den kan bidra till att onödiga arbetsmoment upptäcks och elimineras. En god intern kontroll behövs för alla bolag då den kan vara till stöd för deras verksamhet och kan bidra till bl.a. effektivare processer samt upptäcka och därmed förebygga kostsamma fel (FAR 2006). Blume ser dessutom en stor fördel med *Section 404* då den ger honom mer tid för granskningen vilket enligt honom ger positiva effekter för den totala revisionen.

Enligt Blume är den största nackdelen med SOX att den ställer relationen mellan revisorn och klienten på sin spets då SOX har skapat en skarpare gräns för vad revisorn får och inte får hjälpa bolaget med. Svensson ser ett problem med den nya lagstiftningen där hon som utomstående måste förstå bolagens kontroller så att hon kan testa dem på rätt sätt. Johansson ser samma problem som Svensson och anser att det krävs mycket av en revisor för att förstå bolagets processer och kontroller och den interna kontrollen som helhet. Revisorn har ett stort ansvar i sin roll som intressenternas

granskare och vill naturligtvis inte sätta sig själv i en situation som ifrågasätter hans eller hennes roll som oberoende granskare.

Respondenterna har hört att det eventuellt kommer att släppas en mer begränsad version av SOX som fokuserar mindre på ledningens förvaltning och mer på den interna kontrollens funktion. Den begränsade versionen kan kanske bidra till att underlätta revisorns arbete så att granskningen av bolagens interna kontrollstruktur inte blir lika djup och bred. Vi undrar dock om intressenterna kommer att anse att den granskade informationen är lika tillförlitlig då granskningen inte kommer att vara lika detaljerad.

Våra respondenter revisorerna anser att deras viktigaste uppgift är att säkerställa att den interna kontrollen är tillfredsställande när de uttalar sig om bolaget i sin revisionsberättelse. Malmqvist påpekar att det är viktigt att revisorn och klienten har samma mål i arbetet med den interna kontrollen. Enligt *Section 404* får revisorer hjälpa sina klienter med att förstå lagen och ge dem råd om hur de skall identifiera processer och kontroller samt hjälpa bolagen med att förstå hur de skall utvärdera kontrollernas effektivitet (McConnell & Banks 2003). Både Johansson och Malmqvist ser revisorn som klientens bollplank för att hjälpa dem att tolka och förstå *Section 404*. Vi undrar dock om revisorn har modet att neka sin klient hjälp med arbetet med den interna kontrollen när de behöver den. Risken finns att revisorn förlorar klienten om han eller hon inte bistår klienten med den hjälp som denne förväntar sig.

Revisorn får ej vara den person som avgör vilka poster eller processer som är betydande och får inte heller överta styrelsens ansvar av den interna kontrollens effektivitet (McConnell & Banks 2003). Johansson är noga med att påpeka att hon aldrig hjälper sina klienter med att dra några slutsatser eller säger vad de skall göra med sin interna kontroll. Blume är inne på samma spår som Johansson och framhåller att han enligt SOX ej får föreslå lösningar eller förbättringar för bolagets interna kontroll. Svensson, däremot, anser att det är hennes uppgift att diskutera rimliga lösningar samt åtgärder med klienten om hon upptäcker någon brist i den interna kontrollen. Hon anser att det enligt SOX är tillåtet att diskutera rimliga åtgärder men ej att implementera lösningar åt klienten. Mot denna bakgrund kan det ibland vara bättre att revisorn hjälper sin klient i vissa frågor angående den interna kontrollen, än att klienten försöker själv och misslyckas. Det kan te sig naturligt att revisorn diskuterar rimliga åtgärder med sin klient, men revisorn måste vara noga med att inte sätta sig i en position som riskerar oberoendet.

Malmqvist för oftast en dialog med sina klienter avseende vilken nivå bolaget ska lägga sin interna kontroll på. Han framhåller dock att han aldrig

får bli en del av sin klients interna kontrollstruktur. Han anser att det i vissa fall kan vara svårt att skilja på konsultation och revision då bolagen ofta ej har någon annan att diskutera den interna kontrollen med förutom revisorn. Det är enligt Blume totalt förbjudet att utföra IRT för en befintlig revisionsklient enligt *Section 201* och Svensson säger att hennes byrå endast utför IRT åt de klienter som ej är deras revisionsklienter. Enligt Francis (2006) är IRT problematiska för revisorer eftersom det finns en risk att en IRT påverkar revisorns roll från att vara en utomstående, skeptisk granskare till att bli en intern rådgivare och beslutfattare och att denna roll påverkar revisorns förmåga att vara oberoende.

Malmqvist anser att de bolag som lägger ner mer tid på sin interna kontroll bidrar till att underlätta granskningen för revisorn då revisorn får en högre precision i sin revision. Blume anser att revisionen kommer att bli mer säker då revisorerna idag får lägga ner mer tid på granskningen av den interna kontrollen. Svensson anser att *Section 404* har bidragit med att underlätta revisionen då bolagen har gått igenom sina processer och ställt upp kontroller, vilket gör att hon som revisor får en bättre överblick av bolagets verksamhet. Empiriska studier (Francis 2006) visar att det finns en sanning i det Svensson framför då det i studierna framkommit att professionen kan ha rätt i påståendet att IRT bidrar till att öka revisionens kvalitet. Johansson har samma åsikt som Svensson om att hon som revisor nu lättare kan förstå och bli insatt i verksamheten. Däremot anser hon ej att SOX bidragit till en säkrare revision då revisionen även innan de nya reglerna var tvungen att uppnå en viss nivå av säkerhet. Svensson anser vidare att hon som revisor trots den nya lagen ej kan förlita sig helt på bolagets interna kontroll då det alltid finns en risk för fel. Blume anser vidare att *Section 404* bidrar till att göra de finansiella posterna mer troliga.

5.2 Section 201 och revisorns oberoende

Revisorns oberoende är hörnstenen i revisorsprofessionen (Boynton & Johnson 2006). När revisorn har ett opartiskt förhållningssätt under revisionen uppstår ett reellt oberoende. Men om inte revisorn uppfattas som oberoende av intressenter förlorar revisionen sitt värde. SEC införde ett antal restriktioner som förbjuder revisorn att utföra vissa IRT för en befintlig revisionsklient (Arens, Elder & Beasley 2006). Enligt Francis (2006) finns det många studier som bevisar att IRT påverkar synen på revisorns oberoende och därmed underminerar trovärdigheten i den granskade finansiella informationen. Han anser att studierna visar att investerare anser att IRT negativt påverkar revisorns oberoende samt sänker revisionens kvalitet. Vi har ej kunnat bekräfta Francis antagande genom vår empiriska undersökning då den utgår ifrån revisorns perspektiv och inte intressenternas perspektiv.

Respondenterna har uppmärksammat ett ökat behov av IRT när det gäller intern kontroll. Enligt Johansson och Malmqvist har det framför allt handlat om IRT för att bygga upp den interna kontrollen hos bolag som de ej reviderar. Malmqvist säger vidare att omfattningen av IRT för deras befintliga revisionsklienter varierar och att det främst handlat om IRT vid implementeringen av SOX. Enligt honom finns det en gråzon för vad som egentligen är konsultation eller ej. Malmqvist framhåller dock att det är viktigt att revisorn aldrig blir en del av bolagets interna kontrollstruktur för att revisorns oberoende inte skall ifrågasättas.

Blume anser att reglerna för vad som är tillåtet för revisorn är relativt tydliga och håller revisorn sig till dem skall det inte finnas någon risk för att oberoendet skall äventyras. Svensson uppfattar oberoendet som en beskrivning av vad hon får och inte får göra under ett revisionsuppdrag. Hon anser vidare att det är viktigt att en revisorn har integritet och upprätthåller en professionell relation med sin klient. Enligt Riahi-Belkaoui (2004) skall revisorns granskning vara fri från subjektiva bedömningar och beskriva verkligheten på ett oberoende sätt. För att upprätthålla sitt oberoende är Johansson noga med att vara neutral som revisor och ej bistå sin klient med förslag som kan styra klientens verksamhet i en viss riktning. Det är enligt henne viktigt att skilja mellan att hjälpa klienten och styra klienten åt ett visst håll.

Revisorerna tar i sitt arbete på sig en specifik roll med revisionsuppgifterna, och står inför diverse uppföranderegler men också moraliska aspekter som skapas i specifika situationer (Riahi-Belkaoui 2004). Enligt Malmqvist arbetar alla revisionsbyråer med oberoendefrågan då det är en hörnsten inom revisionen och för att revisorerna skall få en känsla av vad oberoendet innebär. Både Malmqvist och Blume anser att det finns ett förväntningsgap av vad intressenter anser är revisorns arbete och vad en revisor faktiskt gör, vilket kan vara ett hot mot revisorns oberoende enligt Blume.

Revisorsprofessionens arbete präglas av en miljö med komplexa regler, principer och olika praxis (Riahi-Belkaoui 2004). Innan SOX infördes var revisorsprofessionen självreglerande vilket befäst professionens ställning som institution. Enligt DeFond och Francis (2005) finns det två viktiga institutionella kännetecken inom revisionen vilka är auktoriteten att upprätta standarder samt att se till att standarderna implementeras på ett korrekt sätt. Införande av SOX innebar stora förändringar för revisorsprofessionen då det idag är PCAOB som har övertagit professionens arbete med att utfärda standarder samt att se till att de implementeras på ett riktigt sätt (DeFond & Francis 2005). Det ovan nämnda kanske är anledningen till varför vissa av våra respondenter är något negativt inställda till den nya lagstiftningen.

Blume, Johansson och Malmqvist ser en viss skillnad mellan den amerikanska *Section 201* och den svenska analysmodellen. Enligt Blume är den svenska redovisnings- samt revisionslagstiftningen en ramlagstiftning där det ges mer utrymme för egna tolkningar. I USA är lagstiftningen däremot detaljstyrd där det som inte är tillåtet är förbjudet, vilket även gäller *Section 201*. Om allt som inte är förbjudet är tillåtet finns det en möjlighet att hitta kryphål i lagstiftningen för dem som söker sådana. Då det enligt Blume ej är detaljstyrt i Sverige finns det utrymme för diskussioner om revisorns oberoende. Johansson och Malmqvist anser att ramlagstiftning dessutom ger utrymme för egna tolkningar. Det finns kritik mot amerikanska revisionsregler då de har blivit mer detaljerade. De som kritiserar de detaljerade reglerna anser att revisionsreglerna bör vara mer principbaserade och tolkas utifrån det underliggande syftet med den ekonomiska transaktionen (Sutton 2002).

Svensson anser att *Section 201* ställer högre krav på revisorns oberoende än vad den svenska analysmodellen gör men att den svenska analysmodellen är tillräcklig i Sverige. Johansson är inne på samma spår och anser att *Section 201* är mer konkret än analysmodellen men att oavsett vilket regelverk revisorn väljer skall resultatet bli detsamma. För att inte riskera sitt oberoende enligt *Section 201* finns det enligt Blume endast en lösning – att följa det som står i reglerna då den innehåller konkreta förbud. Svensson är exempelvis noga med att ej utföra IRT för en befintlig revisionsklient som skulle kunna äventyra hennes oberoende. Enligt Sutton (1997) är det av stor vikt att de IRT för intern kontroll som revisorn erbjuder endast erbjuds till icke-revisionsklienter för att revisorns oberoende inte ska ifrågasättas av intressenterna. Francis (2006) ser dock inga konkreta bevis för att IRT påverkar revisorns oberoende utifrån de studier som genomförts inom området. Enligt honom har revisorsprofessionen rätt i att det inte finns några bevis för en koppling mellan IRT och revisionsmisslyckanden. Trots det är det viktigt att komma ihåg att studier under flera decennier konsekvent har visat att de finansiella rapporternas användare anser att IRT kan äventyra revisorns oberoende (Francis 2006). Mot den här bakgrunden kan IRT bidra med ytterligare en relation mellan revisorn och dennes klient, som i intressenternas ögon kan påverka revisorns oberoende negativt.

På frågan om revisorns oberoende påverkats eller ej i Sverige i och med införandet av *Section 201* är revisorerna eniga i stort. De anser inte att oberoendet påverkats i någon större utsträckning på grund av de nya reglerna. Diskussionen om revisorns oberoende är ingen ny företeelse i Sverige vilket kan vara orsaken till att våra respondenter ej upplever någon större skillnad i sitt oberoende i och med SOX. Revisorerna ser vidare inte att intressenterna har fått ett ökat förtroende för dem då det enligt Blume

redan tidigare fanns fungerande regler i Sverige. Däremot ser Svensson att oberoendefrågan påverkats men inte enbart på grund av SOX:s hårda regelverk utan även av andra normbildare och är resultatet av de senaste årens ökade krav och förväntningar från intressenterna. Det finns en möjlighet att de högre ställda kraven på revisorn påverkar intressenternas syn på revisorns oberoende, även om våra respondenter ej har uppmärksammat en sådan tendens.

Enligt legitimitetsteorin uppnår en profession legitimitet när deras värderingar stämmer överens med samhällets värderingar, vilket även gäller för revisorsprofessionen (Abrahamsson & Andersson 2002). Mot den här bakgrunden är det intressant att notera att både Svensson och Johansson tror att bolagen kommer att få ett ökat förtroende genom införandet av de nya reglerna, då investerarna enligt Malmqvist uppfattar SOX som något positivt. Investerarna känner enligt Malmqvist att de har fått ökat förtroende för de finansiella rapporterna då det uppkommit fler lagar och regler genom SOX. Blume ser däremot att bolagens anpassning till SOX påverkar investerarnas förtroende för bolaget minimalt, det är endast om ett bolag skulle få svårigheter att uppfylla regelverket som investerarnas förtroende för bolaget skulle påverkas negativt. Bolag som uppmärksammas i pressen på grund av att de misskött sig mister förmodligen sina intressenters förtroende.

5.3 Egna reflektioner och tolkningar

Att respondenterna har lika åsikter i vår uppsats beror enligt vår tolkning på att de dels har liknande bakgrund och dels styrs av samma regelverk och riktlinjer i sitt arbete.

Innan införandet av SOX var revisorsprofessionen självreglerande vilket befäste revisorernas ställning på marknaden. Vår tolkning är att revisorsprofessionen som institution ville behålla sin ställning som normgivare. Idag är professionen inte längre självreglerande utan övervakas av PCAOB, vilket kan påverka revisorernas syn på SOX negativt då de idag ej har samma möjlighet att påverka sin ställning. En fördel ur revisorns perspektiv är dock att SOX bidrar till mer arbete inom revisorsprofessionen då det finns ett behov av konsultation för uppbyggandet av bolagens interna kontrollstruktur. Det bidrar i sin tur till att stärka revisorsprofessionens ställning på marknaden.

Enligt vår tolkning är det svårt för revisorerna i sin roll som oberoende granskare då revisorn ibland behöver hjälpa sin klient, men endast får göra det till en viss gräns. Det kan vara svårt för revisorn att veta var gränsen skall sättas för att inte påverka sitt oberoende då många bolag endast har

revisorn att rådfråga. Ett råd från revisorn efterföljs oftast av bolaget vilket kan påverka bolaget i en viss riktning. Implementeringen av en intern kontrollstruktur enligt SOX, med diverse IRT, har medfört ytterligare en relation mellan klienten och revisorn som kan komplicera revisorns oberoende. Revisorn sitter dessutom i en svår sits då det är klienten som betalar arvudet för revisionsuppdraget.

För att revisorn i sin yrkesroll skall få legitimitet måste han eller hon uppfylla samhällets värderingar då det är intressenterna som ger revisorn legitimitet. Revisorn måste uppfattas som oberoende och ha den integritet som krävs för att genomföra en objektiv granskning, annars förlorar han eller hon intressenternas förtroende och därmed också revisionen sitt värde.

Våra respondenter har lyft fram problematiken med förväntningsgapet som en orsak till att revisorns oberoende kan ifrågasätts. Intressenterna vet inte alltid vad som är revisorns uppgift och vad som är revisionens syfte. Det var vidare marknadens efterfrågan som gjorde att SOX antogs. Nu kanske investerarna anser att revisionen blivit mer säker och att revisorns oberoende förstärkts då det finns mer regler som styr revisionen och revisorns arbete. Det återstår dock att se om SOX kan förhindra att situationer där revisorns oberoende ifrågasätts uppstår.

6. Slutsatser och avslutande diskussion

Kapitlet presenterar de slutsatser vi dragit utifrån litteratur- och artikelstudie samt utifrån den empiriska undersökningen för att svara på de frågeställningar som legat till grund för rapporten.

I vår uppsats har vi diskuterat Sarbanes-Oxley Act och dess *Section 404* samt problematiken med revisorns oberoende i och med den nya lagstiftningen. Våra slutsatser kommer att besvaras utifrån våra två nedanstående frågeställningar:

- *Hur har revisorns arbete med granskningen av den interna kontrollen påverkats sedan SOX:s Section 404 infördes?*
- *Hur hanterar revisorn problematiken med oberoendet som SOX:s Section 201 samt Section 404 gett upphov till?*

Av studien har det framkommit att SOX antogs för att öka säkerheten i bolagens interna kontroller och därmed öka tillförlitligheten till de finansiella rapporterna. Ytterligare ett syfte till lagens uppkomst var marknadens efterfrågan på mer struktur på ledningsnivå. Idag måste revisorn dessutom uttala sig om styrelsens arbete, vilket är nytt för USA, men ej för Sverige då det kravet sedan tidigare har funnits i vår svenska förvaltningsrevision.

Lagen har inneburit stora förändringar för revisorerna men även för bolagen. En skillnad som uppmärksammats är att de amerikanska reglerna är mer detaljstyrda än de svenska, vilket inte ger något utrymme för egna tolkningar och diskussioner. Ytterligare en skillnad är att bolagen nu själva måste granska sina kontroller och processer varefter revisorn gör stickprov för att kontrollera om bolagets slutsatser stämmer med revisorns slutsatser. Revisorer måste idag granska den interna kontrollen mer på detaljnivå än vad de gjort tidigare för att ta reda på vilka kontroller som är väsentliga för bolagets interna kontroll. Hur detaljerad en granskning är beror vidare på vilken risknivå revisorn anser att bolaget befinner sig på. Utifrån den gjorda riskanalysen utför revisorerna lämpliga kontroller för att uppnå en effektiv granskning.

Vi har funnit att revisorer anser att SOX bidrar till att öka revisionens kvalitet då bolagen idag har mer dokumentation samt stärkta kontroller. Det ger i sin tur revisorn en bättre överblick av bolagets verksamhet vilket även

ger ett bättre underlag för en effektivare och grundligare revision. De nya reglerna har vidare bidragit till att öka precisionen i revisionen. Trots det kan det ibland vara svårt för revisorerna att förstå alla processer och kontroller och veta vilka som är väsentliga för bolaget.

Under studiens gång har det framkommit lite olika åsikter om hur revisorerna anser att deras relation med klienter påverkats genom införandet av SOX. Vi drar slutsatsen att då SOX ställer relationen mellan revisor och klient på sin spets kan det vara svårt för revisorer att dra en gräns för vad de kan bistå sina klienter med. *Section 201* tillåter revisorer att hjälpa sina klienter med att förstå teorin, men revisorn får aldrig vara någon beslutsfattare som hjälper bolaget med att bygga upp en intern kontrollstruktur. SOX förbjuder dessutom revisorer att utföra IRT för sina befintliga revisionsklienter. Det har i åratal diskuterats huruvida IRT påverkar revisorns oberoende eller ej. Flera studier har visat att det ej finns någon koppling mellan IRT och revisionsmisslyckande. Det är dock viktigt att ej att bortse från det faktum att investerare kan se en revisors IRT för en befintlig revisionsklient som något som påverkar revisorns oberoende. Revisorn måste därför vara noga med att bibehålla sin roll som en skeptisk och objektiv granskare för att inte oberoendet skall ifrågasättas av investerarna.

Utifrån vår studie har vi vidgat vår syn på hur viktigt oberoendet är för en revisor i hans eller hennes arbete. På byråerna förs det kontinuerligt diskussioner samt utbildningar om oberoendebegreppet då det är en hörnsten i revisionen. För att revisorernas granskning skall ses som legitim av intressenterna måste de se revisorn som oberoende. Om revisorn inte uppfattas som oberoende av intressenterna förlorar revisionen sitt värde. Det finns dock ett förväntningsgap mellan vad intressenterna tror är revisorns uppgifter och vad revisorn i själva verket gör, vilket kan skapa problem. I uppsatsen framkom det att revisorerna inte anser att oberoendet påverkats i någon större utsträckning på grund av de nya reglerna i SOX. Detta då revisorerna ej ser någon större skillnad mellan *Section 201* och den svenska analysmodellen då syftet med båda är att säkra revisorns oberoende.

Efter genomförandet av vår empiriska studie har vi fått uppfattningen att revisorer till övervägande del anser att SOX bidrar till att öka investerarnas förtroende för bolagen. Frågan är däremot om revisorerna kommer att få ett ökat förtroende? Revisorerna var i vår studie eniga om att deras oberoende ej påverkats positivt i någon större utsträckning genom SOX:s strikta regelverk, som vi nämnt tidigare. Vår slutsats är att revisorerna har blivit mer oberoende men inte enbart på grund av SOX, även om det är en bidragande faktor. Revisorns oberoende har vidare påverkats genom ökade

krav från marknaden då investerarna har blivit mer kritiska och kräver mer av revisorerna för att de skall kunna lita på revisorn.

Vår slutsats till varför vissa revisorer anser att SOX var onödig kan vara att SOX till viss del inskränkt revisorsprofessionens ställning som normgivare. Tidigare har professionen varit självreglerande vilket befäste professionens roll som institution. Nu har revisorer inte lika stora möjligheter att utveckla sitt arbetsområde och därmed sin ställning på marknaden.

6.1 Förslag på fortsatt forskning

Under arbetes gång har vi stött på andra intressanta områden som kan vara ämnen för framtida uppsatser. Då vi valt att skriva vår uppsats ur revisorns, dvs. granskarens, perspektiv skulle det vara intressant att genomföra en undersökning ur intressenternas perspektiv för att se hur förtroendet för revisorn och bolagen utvecklats. Det hade även varit intressant att göra en studie utifrån bolagens perspektiv för att se hur de arbetar med den interna kontrollen enligt *Section 404*. Vidare hade det varit intressant att undersöka vad de tycker om lagen, samt hur de anställdas förtroende till bolaget påverkats.

Under våra intervjutillfällen framkom det att det kommer komma ut en förenklad amerikansk standard om vad en revision av den interna kontrollen skall innehålla. Det hade varit intressant att genomföra en jämförande studie för att undersöka vad det finns för skillnader mellan dagens standard och den kommande standarden.

Källförteckning

Abrahamsson, Bengt & Andersen Jon Aarum (2000). *Organisation – att beskriva och förstå organisationer*. 3. Uppl. Malmö: Liber Ekonomi

Aktiebolagslagen (SFS 2005:551). Läst i FARs Samlingsvolym 2006 del 2. Stockholm: FAR Förlag AB.

Alvesson, Mats & Sköjdberg, Kaj (1994). *Tolkning och reflektion - vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Andersen, Ib (1998). *Den uppenbara verkligheten*. Lund: Studentlitteratur.

Arbnor, Ingemar & Bjerke, Björn (1994). *Företagsekonomisk metodlära*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur.

Arens, Alvin A., Elder, Randal J. & Beasley, Mark S. (2006). *Auditing and Assurance Services – An Integrated Approach*. New Jersey: Pearson Education LTD.

Artsberg, Kristina (2005). *Redovisningsteori, -policy och -praxis*. Uppl 2:1. Malmö: Liber Ekonomi

Balans (2005). Friad men ändå inte friad! [Elektronisk] *Balans* nr 6-7 2005. Tillgänglig: FAR Komplet. [2007-03-01]

Bartos, Jim (2005). SEC deregistration: tactics for issuers. [Elektronisk] *International Financial Law Review*, Vol. 24 Issue 5. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-05-09]

Boynton, William C., Johnson, Raymond N. (2006). *Modern Auditing: Assurance Services, and the Integrity of Financial Reporting*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

DeFond, Mark L. & Francis, Jere R (2005). Audit Research after Sarabnes-Oxley. [Elektronisk] *A Journal of Prectice & Theory, Supplement*, Vol. 24 2005. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-02-18]

Duffy, Mureen Nevin (2004). Section 404 Opens a Door. [Elektronisk] *Journal of Accountancy*, May 2004. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-02-18]

Eriksson, Lars & Wiedersheim-Paul, Finn (1997). *Att utreda, forska och rapportera*. 5. uppl. Malmö: Liber Ekonomi.

- Falkman, Pär (2000). *Teori för redovisning*. Lund: Studentlitteratur.
- FAR (2006). *Testa den interna kontrollen*. Stockholm: FAR Förlag AB
- FAR (2006a). *FARs Samlingsvolym del 2, 2006*. Stockholm: FAR förlag AB
- FAR (2006b). *Revision – en praktisk beskrivning, 2006*. Stockholm: FAR förlag AB.
- Francis, Jere R. (2006). Are Auditors Compromised by Nonaudit Services? Assessing the Evidence [Elektronisk] *Contemporary Accounting Research*, Vol. 23 No. 3 2006. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-05-08]
- Gray, Rob, Owen, Dave & Adams, Carol (1996). *Accounting & Accountability - changes and challenges in corporate social and environmental reporting*. Hertfordshire: Prentice Hall Europe.
- Green, Scott (2004). *Manager's Guide to the Sarbanes-Oxley Act – Improving Internal Controls to Prevent Fraud*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Greene, Edward F., Silverman, Leslie N., Becker, David M., Rosen, Edward J., Fisher, Janet L., Braverman, Daniel A. & Sperber, Sebastian R. (2004). *The Sarbanes-Oxley Act: Analysis and Practice*. New York City: Aspen Publishers.
- Halling, Pernilla (2004). ”Höjningen kommer först i storbolagen”. [Elektronisk] *Balans*, nr 12. Tillgänglig: FAR Komplet. [2007-02-18]
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund; Studentlitteratur.
- KPMG (2003). *Sarbanes-Oxley: A Closer Look*. Sverige, KPMG Bohlins AB.
- McConnell JR, Donald K. & Banks, George Y (2003). How Sarbanes-Oxley Will Change the Audit Process. [Elektronisk] *Journal of Accountancy*, September 2003. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-02-18]
- Moeller, Robert R. (2004). *Sarbanes-Oxley and the New Internal Auditing Rules*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

Nilsson, Stellan (2005). *Redovisningens normer och normbildare – en nationell och internationell översikt*. Lund: Studentlitteratur.

Näringsliv (2006). Annat som reglerar börsbolagens agerande. [Elektronisk] *Svenska Dagbladet*, 28 oktober. Tillgänglig: E24

Precht, Elisabeth (2005). Ändrade arbetssätt med Sarbanes-Oxley Act. [Elektronisk] *Balans*, nr 5. Tillgänglig: FAR Komplet. [2007-02-18]

Prentice, Deborah (2006). A Voice Crying in the Wilderness for Auditor independence: Abe Briloff and Section 201 of the Sarbanes-Oxley Act of 2002. [Elektronisk] *The Journal of American Academy of Business, Cambridge*, March 2006. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-04-02]

Ramos, Michael J. (2004). *How to comply with Sarbanes-Oxley section 404: assessing the effectiveness of the internal control*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

Revisionslagen (SFS 1999:1079). Läst i FARs Samlingsvolym 2006 del 2. Stockholm: FAR Förlag AB.

Revisorslagen (SFS 2001:883). Läst i FARs Samlingsvolym 2006 del 2. Stockholm: FAR Förlag AB.

Sutton, Michael H (1997). Auditor Independence: The Challenge of Fact and Appearance. [Elektronisk] *Accounting Horizons*, Vol. 11 No. 1 March 1997. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-04-02]

Sutton, Michael H (2002). Financial Reporting at a Crossroad. [Elektronisk] *Accounting Horizons*, Vol. 16 No. 4 December 2002. Tillgänglig: Business Source Premiere. [2007-05-08]

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Vad har du för befattning på byrån?
- Vilka är dina arbetsuppgifter?
- Är du auktoriserad eller godkänd revisor?
- Hur många år har du jobbat inom branschen?
- Hur många år har du jobbat med Sarbanes-Oxley (SOX)?
- Vad har du för utbildning inom SOX-området?

Sarbanes-Oxley Act samt *Section 404*

1. Varför tror du att SOX skapades – vad tror du var det underliggande syftet till regleringen?
2. Med tanke på de företagsskandaler i bl.a. USA som gett upphov till SOX, anser du att SOX är nödvändig för företag i Sverige?
3. Har det varit svårt att anpassa *Section 404* till er byrås interna granskningsrutiner och att få den att fungera?
 - a. *Hur har anpassningen hanterats arbetsmässigt?*
 - b. *Har utbildningar skett?*
4. Hur går du konkret tillväga vid en SOX granskning när du granskar kontroller och processer?
 - a. *Hur detaljerad är en sådan granskning?*
5. Vilket etablerat ramverk för intern kontroll rekommenderar ni?
 - a. *Vilket ramverk är vanligast hos era klienter?*
6. Vad anser du om *Section 404* i SOX?
 - a. *Hur svår är den att tillämpa för företagen?*
 - b. *Hur påverkar den granskningen?*
 - c. *Vilka fördelar och nackdelar anser du att *Section 404* medför?*
 - d. *Vad anser du är det svåraste med en *Section 404* - granskning?*
7. Vad anser du är din viktigaste uppgift som revisor vid en revision av den interna kontrollen?
8. Hur långt sträcker sig en granskning av den interna kontrollen enligt *Section 404* och vad hjälper ni företagen med?

9. Vart går gränserna för revisorns konsultation enligt dig vid en revision av företags interna kontroll?
10. Hur vanligt är det att konsulttjänster utförs för befintlig revisionsklient?
 - a. *Har SOX lett till mer konsultation?*
11. Tror du att revisorn kommer att kunna utföra en säkrare revision av företaget tack vare införandet av *Section 404*?
12. Anser du att *Section 404* bidrar till att säkerställa de finansiella posterna?

Revisorns oberoende samt *Section 201*

13. Vad är oberoende för dig?
 - a. *Vilka anser du är de övergripande problemen som gör att revisorns oberoende ifrågasätts?*
14. Vilka tycker du är de största skillnaderna mellan den svenska analysmodellen och den amerikanska SOX när det gäller revisorns oberoende?
15. Hur mycket konsultation av den interna kontrollen anser du är godtagbart enligt dig innan oberoendet enligt *Section 201* äventyras?
16. Vad gör du för att ditt oberoende inte skall äventyras genom en överträdelse av *Section 201*?
17. Anser du att revisorns oberoende har påverkats genom införandet av SOX?
 - a. *Om ja, på vilket sätt?*
18. Hur tror du att företagens anpassning till *Section 404* samt *201* kommer påverka investerarnas förtroende för företaget?
19. Tror du att intressenterna ser revisorer som mer oberoende idag i och med införandet av SOX?

Bilaga 2

SEC. 404. MANAGEMENT ASSESSMENT OF INTERNAL CONTROLS.

(a) RULES REQUIRED.—The Commission shall prescribe rules requiring each annual report required by section 13(a) or 15(d) of the Securities Exchange Act of 1934 (15 U.S.C. 78m or 78o(d)) to contain an internal control report, which shall—

(1) state the responsibility of management for establishing and maintaining an adequate internal control structure and procedures for financial reporting; and

(2) contain an assessment, as of the end of the most recent fiscal year of the issuer, of the effectiveness of the internal control structure and procedures of the issuer for financial reporting.

(b) INTERNAL CONTROL EVALUATION AND REPORTING.—With respect to the internal control assessment required by subsection (a), each registered public accounting firm that prepares or issues the audit report for the issuer shall attest to, and report on, the assessment made by the management of the issuer. An attestation made under this subsection shall be made in accordance with standards for attestation engagements issued or adopted by the Board. Any such attestation shall not be the subject of a separate engagement.

Bilaga 3

Revisorslagen

21 § En revisor skall för varje uppdrag i revisionsverksamheten pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Revisorn skall avböja eller avsäga sig ett sådant uppdrag,

1. om han eller hon eller någon annan i den revisionsgrupp där han eller hon är verksam
 - a) har ett direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i uppdragsgivarens verksamhet,
 - b) vid rådgivning som inte utgör revisionsverksamhet har lämnat råd i en fråga som till någon del omfattas av granskningsuppdraget,
 - c) uppträder eller har uppträtt till stöd för eller mot uppdragsgivarens ståndpunkt i någon rättslig eller ekonomisk angelägenhet,
 - d) har nära personliga relationer till uppdragsgivaren eller till någon person i dennes ledning,
 - e) utsätts för hot eller någon annan påtryckning som är ägnad att inge obehag, eller
2. om det föreligger något annat förhållande av sådan art att det kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet.

Revisorn behöver dock inte avböja eller avsäga sig uppdraget, om det i det enskilda fallet föreligger sådana särskilda omständigheter eller har vidtagits sådana åtgärder som medför att det inte finns anledning att ifrågasätta hans eller hennes opartiskhet eller självständighet.

SFS 2001:883

Bilaga 4

Revisionslagen

17§ Den får inte vara revisor som

1. är ägare till eller delägare i företaget eller annat företag i samma koncern,
2. ingår i företagsledningen för företaget eller dess dotterföretag eller biträder vid företagets bokföring eller medelsförvaltning eller företagets kontroll däröver,
3. är anställd hos eller på annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till företaget eller någon som avses under 1 eller 2,
4. är verksam i samma rörelse som den som yrkesmässigt biträder företaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller företagets kontroll däröver,
5. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller 2 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
6. står i låneskuld till företaget eller ett annat företag i samma koncern eller har en förpliktelse som ett sådant företag har ställt säkerhet för.

I fråga om företag som på grund av sin storlek skall ha minst en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen gäller, i stället för bestämmelsen i första stycket 4, att den inte får vara revisor som är verksam i samma rörelse som den som yrkesmässigt biträder företaget vid bokföringen eller medelsförvaltningen eller företagets kontroll däröver.

Den som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor i ett moderföretag får inte vara revisor i dess dotterföretag. Lag (2006:402)

Trädde i kraft I:2007-01-01

SFS 1999:1079

Bilaga 5

SEC. 201. SERVICES OUTSIDE THE SCOPE OF PRACTICE OF AUDITORS.

(a) PROHIBITED ACTIVITIES.—Section 10A of the Securities Exchange Act of 1934 (15 U.S.C. 78j—1) is amended by adding at the end the following:

“(g) PROHIBITED ACTIVITIES.—Except as provided in subsection (h), it shall be unlawful for a registered public accounting firm (and any associated person of that firm, to the extent determined appropriate by the Commission) that performs for any issuer any audit required by this title or the rules of the Commission under this title or, beginning 180 days after the date of commencement of the operations of the Public Company Accounting Oversight Board established under section 101 of the Sarbanes-Oxley Act of 2002 (in this section referred to as the ‘Board’), the rules of the Board, to provide to that issuer, contemporaneously with the audit, any non-audit service, including—

“(1) bookkeeping or other services related to the accounting records or financial statements of the audit client;

“(2) financial information systems design and implementation;

“(3) appraisal or valuation services, fairness opinions, or contribution-in-kind reports;

“(4) actuarial services;

“(5) internal audit outsourcing services;

“(6) management functions or human resources;

“(7) broker or dealer, investment adviser, or investment banking services;

“(8) legal services and expert services unrelated to the audit; and

“(9) any other service that the Board determines, by regulation, is impermissible.

“(h) PREAPPROVAL REQUIRED FOR NON-AUDIT SERVICES.—A registered public accounting firm may engage in any non-audit service, including tax services, that is not described in any of paragraphs (1) through (9) of subsection (g) for an audit client, only if the activity is approved in advance by the audit committee of the issuer, in accordance with subsection (i).”.

(b) EXEMPTION AUTHORITY.—The Board may, on a case by case basis, exempt any person, issuer, public accounting firm, or transaction from the prohibition on the provision of services under section 10A(g) of the Securities Exchange Act of 1934 (as added by this section), to the extent that such exemption is necessary or appropriate in the public interest and is

consistent with the protection of investors, and subject to review by the Commission in the same manner as for rules of the Board under section 107.

Högskolan i Borås

Högskolan i Borås bildades i samband med högskolereformen 1977. Högskolans textila utbildningar har dock sitt ursprung redan i den Tekniska Väfskolan från 1866.

Idag är Högskolan i Borås en nationell högskola med studenter från hela landet. Högskolan i Borås ger utbildningar inom följande ämnesområden; biblioteks- och informationsvetenskap, textil, teknik, barn- och ungdomspedagogik samt data/informatik och ekonomi.

Forskning och utvecklingsarbete är en expanderande del av högskolans verksamhet. En viktig del i detta arbete är en nära samverkan med företag, statliga myndigheter och kommuner både i Sverige och utomlands.

Institutionen för data- och affärsvetenskap

Institutionen för data- och affärsvetenskap ger utbildningar inom följande två områden: ekonomi och informatik. Samverkan mellan institutionens ämnen har lett till unika utbildningsprogram, i första hand magisterutbildningar som bygger på ämneskombinationen informatik och företagsekonomi.

Institutionen för data- och affärsvetenskap ger följande utbildningar: Civilekonomutbildning 120/160 poäng, Dataekonomutbildning 120/160 poäng, Systemarkitektur-utbildning 120/160 poäng, Systemvetarutbildning 120/160 poäng. Fastighetsmäklarutbildning 80 poäng, Event Management 80 poäng, Magisterutbildning i entreprenörskap och affärsdesign, Magisterutbildning i direktmarknadsföring 121-160 poäng Kandidat-/magister-utbildning i företagsekonomi 81-120/160 poäng samt Kandidat-/magister-utbildning i informatik 81-120/160 poäng

Därutöver erbjuder institutionen fristående kurser ekonomi, juridik och informatik.

För mer information:

Högskolan i Borås
501 90 Borås
Tel 033-435 40 00
Fax 033-435 40 03
E-post: Info@hb.se
Internet: <http://www.hb.se>